

บทที่ 4

การประสานงานและบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสามหมูบ้าน

ความขัดแย้งทางพรมแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จัดเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งที่ยากแก่การหลีกเลี่ยง เนื่องจากมีต้นเหตุของปัญหาที่เป็นรูปธรรม คือ ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และการมีอาณาเขตที่ต่อเนื่องกัน ดังนั้น สภาพปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏก็คือ การกระทบกระทั่งกันทางพรมแดน เพราะความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนและการรุกล้ำอธิปไตยทางดินแดน เป็นต้น ด้วยปัญหานี้มีความสำคัญต่อความมั่นคงและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทย รัฐบาลจึงมิได้นิ่งนอนใจ หากแต่ได้กำหนดนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านขึ้นเป็นนโยบายหนึ่งในนโยบายต่างประเทศของไทย ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เมื่อวันศุกร์ที่ 20 พฤษภาคม 2526 ตามความในข้อ 6 ที่ว่า

จะใช้ความพยายามต่อไปเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ในลักษณะที่ตอบสนองประโยชน์อันร่วมกัน โดยยึดถือหลักการของความเสมอภาค และความยุติธรรม ตลอดจนจะพยายามส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยวิธีทางการเมืองและการทูต¹

จากนโยบายในข้อนี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า รัฐบาลไทยจะใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบสันติวิธีเป็นสำคัญ

¹ ศูนย์การศึกษาต่างประเทศ, รวมคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล
นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 - จนถึงปัจจุบัน (สถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ),
2531, หน้า 39.

ในทางปฏิบัติ รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายดังกล่าวกับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด เช่น มาเลเซีย พม่า เป็นต้น สำหรับลาวซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทยมากที่สุด รัฐบาลของประเทศทั้งสองได้จัดทำความตกลงร่วมกันหลายฉบับ เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน ดังเช่น แลกเปลี่ยนร่วมระหว่างไทยและลาว ฉบับวันที่ 3 สิงหาคม 2519 ฉบับวันที่ 6 มกราคม 2522 ฉบับวันที่ 4 เมษายน 2522* ซึ่งพูดถึงการแก้ไขปัญหาระหว่างกันอย่างสันติวิธี ฉันทันบ้านฝี่เมืองน้อย และแลกเปลี่ยนร่วมฉบับวันที่ 25 สิงหาคม 2521 ซึ่งพูดถึงการแก้ปัญหาโดยผ่านทางคณะกรรมการชายแดนไทยและลาว ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

*ตามแถลงการณ์ฉบับนี้ได้พูดถึง แนวปฏิบัติระหว่างกันไว้อย่างครอบคลุมว่า นายกรัฐมนตรีทั้งสอง (พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และ นายโกสอน พมิวิหาน) ได้ตกลงกันว่าจะทำให้ชายแดนลาวและไทยทั้งหมด ทั้งส่วนแม่น้ำโขงและบนบกเป็นชายแดนแห่งสันติภาพ มิตรภาพบนหลักการแห่งความเคารพเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน การเคารพนับถือประโยชน์อันชอบธรรมของกันและกัน การแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศทั้งสองโดยสันติวิธี พร้อมทั้งยืนยันการปฏิบัติตามหลักการ 5 ประการคือ 1) เคารพเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน 2) เคารพสิทธิของแต่ละประเทศที่จะดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงและข่มขู่จากภายนอก 3) การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน 4) การแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีตามกฎหมายระหว่างประเทศ บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค 5) หลีกเลี่ยงการข่มขู่หรือใช้กำลังต่อกันและไม่อนุญาตให้ผู้อื่นใช้ดินแดนของตนเป็นฐานทัพ เพื่อแทรกแซง ข่มขู่ หรือรุกราน ประเทศอื่น ไม่ว่ารูปการใด รวมทั้งการปฏิบัติตามคำมั่นที่ให้ต่อกันว่า แต่ละฝ่ายจะไม่ยินยอมให้มีการใช้ดินแดนของตนเป็นที่ตั้ง เพื่อแทรกแซง ข่มขู่ หรือรุกราน หรือเพื่อก่อความทำลายอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่ารูปใด (เหตุการณ์และข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ลาว-ไทยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา 1975-1985 (เวียงจันทน์, สำนักข่าวสารประเทศลาว, 1986), หน้า 61-63.)

ดังนั้น กรอบของการแก้ปัญหาพิพาทสามหมู่บ้านระหว่างไทยและลาวจึงควรดำเนินไปตามแนวนโยบายของรัฐบาลและความตกลงระหว่างไทยและลาว อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาได้ปรากฏชัดเจนว่า สถานการณ์แก้ไขปัญหาระหว่างผู้แทนไทยและลาว มิได้อยู่ในกรอบดังกล่าวโดยทั้งหมด แม้ว่าคู่เจรจาทั้งสองฝ่ายจะสามารถเปิดการเจรจากันได้ในระดับคณะทำงาน* แต่ในขณะนั้นได้มีการปฏิบัติการทางทหารและมีการแทรกแซงจากประเทศที่สามเกิดขึ้น คือ เวียดนาม (จะได้อีกต่อไป) ทำให้การเจรจาแบบทวิภาคีไม่ประสบความสำเร็จ

ในส่วนของผู้ไทยนั้น กระทรวงการต่างประเทศได้ทำหน้าที่หลักในการเจรจากับฝ่ายลาว โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประสานการกำหนดท่าทีและการต่อรองกับลาวด้วย โดยเฉพาะกระทรวงกลาโหม ได้เข้ามามีบทบาทเด่นในการตั้งข้อต่อรองกับลาว จนทำให้กระทรวงการต่างประเทศขาดอิสระในการแก้ไขปัญหามาตามจุดยืนของตน ส่วนหน่วยงานที่มีบทบาทในการแก้ปัญหารองลงมา คือ สภาความมั่นคงแห่งชาติ ลักษณะดังกล่าวนี้จะได้อธิบายต่อไป

จุดยืนและเป้าหมายของหน่วยงานต่าง ๆ ในการเจรจากับลาว

ภายหลังจากรัฐบาลได้กำหนดนโยบายต่อปัญหาสามหมู่บ้านแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการประสานนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันในระยะแรก จนทำให้เห็นว่าปัญหาพิพาทนี้น่าจะยุติลงได้ด้วยดี แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ในวันที่ 6 มิถุนายน 2527 ขึ้น ภาพที่เริ่มปรากฏให้เห็นก็คือการเกิดปัญหาในการตีความนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจาก

*ฝ่ายไทยต้องการเจรจาในระดับคณะทำงาน โดยมีกระทรวงการต่างประเทศเป็นแกนนำและมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้าร่วม สำหรับผู้แทนลาวนำโดยนายสับสน สะลิดทิลาด รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรองประธานคณะกรรมการชายแดนไทย-ลาวระดับชาติของฝ่ายลาว ได้เดินทางมาเจรจาในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในระดับคณะทำงาน ภายหลังจากการเจรจาระดับคณะทำงานประสบความสำเร็จแล้ว ทั้งสองฝ่ายจึงจะมีการเจรจากันในระดับชาติต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดจุดยืนและแนวทางแก้ปัญหา โดยอาศัยการตีความนโยบายไปตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานเป็นหลัก ปัญหานี้เด่นชัดมากขึ้นเมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาก็เป็นผลสำเร็จ เพราะได้เกิดการชดกันในการและจุดยืนบางประการ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดหน่วยงานที่มีอิทธิพลเด่นขึ้น ในจุดนี้ ถ้าหากหน่วยงานต่าง ๆ มีการประสานงานที่มีประสิทธิภาพและปราศจากความโน้มเอียงส่วนตัวแล้ว การแก้ปัญหามีโอกาสทำได้สำเร็จตั้งแต่ในระยะแรก เพราะในการเจรจากับลาวในครั้งที่ 1 ฝ่ายลาวมีท่าทียอมรับข้อเสนอของไทย แต่เหตุการณ์ก็มิได้เป็นเช่นนั้น ต่อมาเมื่อมีการเจรจาครั้งที่ 2 ฝ่ายลาวได้เปลี่ยนท่าทีของตนเป็นแข็งกร้าวขึ้น โอกาสที่จะเจรจาสำเร็จจึงหมดไปโดยสิ้นเชิง

ในขั้นนี้จะได้แยกแยะจุดยืนของหน่วยงานให้เห็นชัดเจนดังนี้

สภาความมั่นคงแห่งชาติ

1. ควรเปิดการเจรจากับลาว (ตามนโยบายของรัฐบาล)
2. เห็นควรคงกองกำลังทหารไว้ในสามหมู่บ้านต่อไปและเตรียมพร้อมตอบโต้การ

โจมตีของลาว

3. ในกรณีที่มีการถอนทหาร ให้จัดตั้งเขตปลอดภัยในสามหมู่บ้านและมีการเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ในสามหมู่บ้าน

โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหากับลาวโดยสันติวิธี และเพื่อรักษาอธิปไตยในสามหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ของชาติเอาไว้

กระทรวงกลาโหม

1. ให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการเจรจากับลาว
2. ยึดมั่นในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนในการรักษา ปกป้องอธิปไตยของชาติและ

บูรณภาพแห่งดินแดน

3. ตั้งกองกำลังทหารไว้ในสามหมู่บ้านและเตรียมพร้อมตอบโต้การโจมตีของลาว
4. ยินยอมได้เพียงให้มีการจัดตั้งเขตปลอดภัยในสามหมู่บ้าน เพื่อให้มีการพิสูจน์พื้นที่ในสามหมู่บ้านร่วมกัน โดยทั้งสองฝ่าย

โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาโดยสันติวิธี แต่ขอสงวนสิทธิอธิปไตยในสามหมู่บ้านไว้ โดยไม่ให้ฝ่ายลาวมีโอกาสส่งกองกำลังเข้าไปในพื้นที่ จนกว่าจะมีการพิสูจน์กันอย่างชัดเจน

กระทรวงการต่างประเทศ

1. พยายามแก้ปัญหากับลาวด้วยวิธีการทูตและประนีประนอมกับลาว เพื่อหาช่องทางแก้ไขปัญหาให้สำเร็จ
2. ไม่ควรขยายปัญหาให้รุนแรงออกไปและควรสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเจรจา
3. เรื่องกองกำลังทหารในสามหมู่บ้านเป็นสิ่งที่เจรจาท่องกันได้
4. พยายามขอให้ลาวยอมรับการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจพื้นที่สามหมู่บ้านร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อเร่งยุติปัญหาสามหมู่บ้านโดยสันติวิธี และอย่างถูกต้องยุติธรรม

การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

1) ความพยายามแก้ไขปัญหในระยะแรก

ในเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างทหารไทยและทหารลาวตั้งแต่วันที่ 24 พฤษภาคม 2527 เจ้าหน้าที่ไทยลงความเห็นว่ามีสาเหตุมาจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเส้นเขตแดนของทหารลาว จึงข้ามเขตแดนเข้ามาฝั่งไทย ดึงคำแถลงของ พลโท วันชัย เรืองตระกูล ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายยุทธการ (27 พฤษภาคม 2527) ว่า

ทหารลาวไม่ได้เข้ามายึดหมู่บ้านดังกล่าว เพียงแต่มีการตั้งหมู่บ้านขึ้นชั่วคราว ซึ่งพวกที่เข้ามาก็เป็นชาวบ้านธรรมดาที่อยู่ติดแนวชายแดนไทย การเข้ามาตั้งหมู่บ้านในดินแดนไทย ก็เนื่องมาจากความเข้าใจผิดในเรื่องเส้นเขาที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดน²

² สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 26 (22-28 มิถุนายน 2527) : 702.

และได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

เรื่องนี้เป็นความรับผิดชอบของ ผบ.พตท (ผู้บัญชาการหน่วยผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร) ที่ 32 จังหวัดน่าน และผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่จะเข้าไปดำเนินการดูแลเหตุการณ์ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยและลาวมีคณะกรรมการระดับท้องถิ่นอยู่แล้ว ก็จะต้องเอาเรื่องเข้าไปพูดเจรจา เรื่องนี้ไม่มีปัญหาอะไร หากชาติอجنبيไม่ยอมออกไปก็ต้องใช้กำลังขับไล่ออกไป³

ทางด้านนาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ กล่าวว่า ตามรายงานข่าวที่ว่า "กองกำลังทหารต่างชาติเข้ามาควบคุมสามหมู่บ้านนั้น อาจเป็นพวกที่ข้ามพรมแดนไปมาอยู่เป็นประจำและไม่ได้ตั้งอยู่ในไทยอย่างถาวร"⁴

และให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

ถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย ทางทหารก็ต้องขับไล่ออกไปเมื่อทราบข่าว ที่ไหนก็เหมือนกัน ไม่ว่าจะ เป็นชายแดนพม่า หรือที่ไหน เมื่อเขาเข้ามาเราก็ต้องไล่ออกไป เมื่อเขาไม่ยอมไปง่าย ๆ บางครั้งก็ต้องมีการปะทะกันบ้าง ผมก็ว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเจ้าหน้าที่ของเราทำถูกต้องแล้วที่พยายามไล่เขาออกไป⁵

แต่สถานการณ์ขณะนั้น มิได้เป็นเรื่องการข้ามพรมแดนเข้ามาด้วยความเข้าใจผิด เพราะทหารลาวได้เคลื่อนกองกำลังทหารจากบ้านด่าน แขวงไชยบุรีของลาว เข้ามาในสามหมู่บ้านในทันทีภายหลังจากการปะทะกับทหารไทย ได้จัดการปกครองแบบสังคมนิยมขึ้นใน

³"เผยทหารลาวยึด 3 หมู่บ้านไทย, ไทยรัฐ (28 พฤษภาคม 2527) : 16.

⁴"NSC Chief clarifies status of villages," Bangkok Post (26 May 1984) : 1.

⁵"เผยทหารลาวยึด 3 หมู่บ้านไทย," น. 16.

หมู่บ้าน พร้อมทั้งจัดส่งกองกำลังทหารประเทศลาว ภายใต้การนำของร้อยตรีจันทรา เข้ามาควบคุมดูแลความปลอดภัยในสามหมู่บ้าน

จากการปะทะกันในช่วงที่ผ่านมา ทางกองทัพภาคที่สาม เห็นว่าฝ่ายลาวต้องการขีดขวางการก่อสร้างเส้นทางสายยุทธศาสตร์ของไทย เนื่องจากเข้าใจว่าบางส่วนของถนนรุกเข้าไปในดินแดนของลาว จึงทำการโจมตีเจ้าหน้าที่กรมทางหลวง และทำลายรถปรับถนนและรถบรรทุกหลายคัน ทางกองทัพภาคที่สามได้ตอบโต้โดยสั่งการให้ดำเนินการจัดสร้างถนนต่อไปให้เสร็จสิ้นภายในปีนี้ และให้เริ่มลงมือก่อสร้างต่อไปในทันทีที่ทำได้

ในทางปฏิบัติ ทางกองทัพภาคที่สามได้ส่งหนังสือประท้วงไปยังเจ้าหน้าที่ลาว โดยชี้แจงว่า ฝ่ายไทยประสงค์ที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับลาวและไม่ต้องการใช้กำลังในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ขอให้ลาวถอนกองกำลังออกจากดินแดนไทยในทันที แต่ฝ่ายลาวมิได้แสดงท่าทีอย่างไรต่อหนังสือประท้วงของไทย⁶

ทางสภาความมั่นคงแห่งชาติ นาวาอากาศตรี ประสงค์ ได้ส่งพลเรือตรี กุมท กมลนาวิน รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะ พร้อมด้วยรองผู้กำกับการกรมทางหลวง แม่ทัพกองทัพภาคที่สาม ผู้บังคับการตำรวจภูธรสามและกรรมการในคณะกรรมการชายแดนไทยและลาว เข้าไปตรวจดูสถานการณ์ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาท พร้อมกันนั้น พลเรือตรี กุมท กมลนาวิน และพลโทเทียบ กรมสุริยศักดิ์ ได้หาทางเจรจากับลาว เพื่อขอให้ถอนทหารออกไป

อย่างไรก็ตาม พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกได้กล่าวต่อมาว่า ทางกองทัพภาคที่สามแก้ไขสถานการณ์เรียบร้อยแล้ว โดยส่งทหารเข้าไปควบคุมสถานการณ์ กองกำลังทหารที่ส่งเข้าไปในขณะนั้นมีประมาณ 1 กองร้อย

⁶"Laotian troops seize three Thai villages," Bangkok Post

สำหรับในส่วนของการตรวจการต่างประเทศได้สั่งการให้เอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเวียงจันทน์ นายสมพงษ์ ฝ่ายจำปา เข้าพบเจรจากับฝ่ายลาว เพื่อสอบถามความคิดเห็นของการเปิดการเจรจาระหว่างเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นฝ่ายลาวและฝ่ายไทย พร้อมทั้งแจ้งความประสงค์ว่าถ้าจำเป็นก็ขอให้เปิดการเจรจาผ่านคณะกรรมการชายแดนไทยและลาว

กล่าวได้ว่า แนวทางการแก้ไขปัญหของหน่วยงานต่าง ๆ ในระยะแรก ยังไม่มีการประสานงานและไม่มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบกันเป็นการเฉพาะ แต่เป็นลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าตามหน้าที่และความเหมาะสมกับสถานการณ์

ความชัดเจนของนโยบายต่อปัญหาสามหมู่นบ้านได้มีขึ้นในวันที่ 29 พฤษภาคม 2527 โดยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาให้กำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหสามหมู่นบ้าน ระหว่างไทยและลาวขึ้น มีสาระสำคัญคือ

1. ให้ยึดถือเส้นเขตแดนตามแผนที่ของเราเป็นหลัก
2. ให้กรมทางหลวงดำเนินการก่อสร้างเส้นทางสายบ้านน้ำมวบ-บ้านบ่อเบี้ยตามโครงการที่ได้รับอนุมัติไว้ต่อไป และให้กองทัพภาคที่สาม จัดกำลังคุ้มครองการสร้างทางถ้าจำเป็นหรือมีการขัดขวาง
3. ให้กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงมหาดไทยเจรจากับลาวทั้งในระดับเอกอัครราชทูตและคณะกรรมการท้องถิ่นระดับจังหวัด เพื่อ
 - 1) มิให้ลาวรบกวนหรือขัดขวางการสร้างถนน
 - 2) ให้ผู้ถืออาวุธฝ่ายลาวออกจากหมู่บ้านไป และ
 - 3) เพื่อพิสูจน์ทราบเส้นเขตแดน
4. ให้หลีกเลี่ยงการใช้กำลังให้มากที่สุด แต่ก็จะใช้สิทธิในการป้องกันตนเอง

นอกจากนี้ พลเอกเปรม ได้แสดงจุดยืนที่ชัดเจนว่า ต้องการแก้ไขปัญหากับลาวโดยสันติวิธี ดังปรากฏในคำให้สัมภาษณ์ต่อผู้สื่อข่าวก่อนเข้าประชุมคณะรัฐมนตรีในเช้าวันที่ 29

พฤษภาคม วันเดียวกันว่า "เราไม่ต้องการข้อพิพาท แต่เราต้องการพูดกันด้วยความที่เป็นมิตรมากกว่า"⁷ และว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ต้องศึกษารายละเอียดอีกมากเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตแดนไทยและลาว ซึ่งจะต้องกำหนดกันให้ชัดเจน โดยจะมอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย และสภาความมั่นคงแห่งชาติดูแลในเรื่องนี้ และหาหลักฐานที่แน่ชัดว่าเส้นเขตแดนอยู่ที่ใด เพื่อจะได้พูดกับทางลาวให้เข้าใจ

ในวันที่ 29 พฤษภาคมวันเดียวกัน นาวาอากาศตรี ประสงค์ ได้เชิญผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจากกองทัพบก กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงมหาดไทยมาร่วมประชุม เพื่อทำความเข้าใจและศึกษาลู่ทางการดำเนินตามนโยบาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจและรับที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติโดยมีสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ รับผิดชอบในการประสานการปฏิบัติ

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลคือ นโยบายดังกล่าวได้ร่วมทำที่และแนวทางแก้ไขปัญหาของหน่วยราชการต่าง ๆ ที่มีมาก่อนหน้านี้ เข้าไว้ด้วยกัน และมีการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและการมอบหมายงานที่ชัดเจนขึ้น

จากแนวนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวมา ได้จัดให้บทบาททางการทูตนำหน้าบทบาททางทหาร โดยกำหนดให้มีการเจรจากันอย่างสันติระหว่างไทยและลาวในระดับเอกอัครราชทูต และคณะกรรมการชายแดนไทยและลาวระดับท้องถิ่น พร้อมทั้งให้หลีกเลี่ยงการใช้กำลังให้มากที่สุด ยกเว้นเพื่อการป้องกันตนเอง ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลเป็นผลสำเร็จ บทบาททางการทูตของกระทรวงการต่างประเทศจึงต้องประสานกับบทบาทในการป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหมอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการปฏิบัติการทางทหารที่ล้ำหน้าการทูตจะเป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหา เรื่องนี้ดูจะเป็นสิ่งที่พลเอก เปรม ได้ตระหนักถึงเช่นกัน ดังความเห็นที่ว่า "...สิ่งสำคัญคือ ต้องให้บรรยากาศในการเจรจาดีนพอจะพูดจาแบบมิตรได้

⁷"แม่ทัพ 3 ว่า แบ่งสันเขาแก้ปัญหารุกล้ำแดน." สยามรัฐ (29 พฤษภาคม 2527)

เราไม่ต้องการให้เกิดการเผชิญหน้ากัน"^{๑๑} ซึ่งย่อหมายถึงความว่าการปฏิบัติการใด ๆ ทางทหาร จะไม่ก่อผลดีต่อการแก้ปัญหา และควรระงับยับยั้งอย่างที่สุด

ภายหลังจากการรับทราบนโยบายของรัฐบาลแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แสดงท่าที เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล กล่าวคือ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กล่าวเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ว่า ขณะนี้ ตนได้สั่งให้ยุติการปฏิบัติการทางทหารก่อน เพื่อให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ เพราะปัญหาอยู่ที่ว่าทางลาวเข้าใจว่าเป็นของลาว ไทยก็ว่าเป็นเขตของไทย สำหรับ ประชาชนลาวในหมู่บ้านยังอยู่ แต่ตนเองคิดว่าปัญหานี้จะตกลงกันได้ด้วยดีในระดับกระทรวงการ ต่างประเทศ หากพิสูจน์ชัดว่าเป็นของไทยก็ต้องออกไป แต่หากเป็นของลาวก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่จะต้องชี้ให้ชัดเจนไป^{๑๒}

ในวันที่ 30 พฤษภาคม 2527 นาวาอากาศตรี ประสงค์ ได้แจ้งนโยบายของ รัฐบาลให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ นายสมพงษ์ ฝ่ายจำปา ได้ทราบเพื่อนำไป ชี้แจงต่อฝ่ายลาว ดังนี้ พื้นที่สามหมู่บ้าน คือบ้านสว่าง บ้านกลางและบ้านใหม่ ของกิ่งอำเภอบ้านโคก เป็นพื้นที่อยู่ในเขตแดนไทย ฝ่ายเรากำลังดำเนินการสร้างถนนเข้าไป เพื่อความสะดวกในการติดต่อของประชาชนและนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่นที่ห่างไกล แต่ได้รับการขัดขวาง จากทหารลาวที่เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าว ถนนสายนี้รัฐบาลต้องการจะสร้างให้สำเร็จและจะ ไม่ยุติการก่อสร้าง จึงขอให้เอกอัครราชทูตฯบอกแก่ฝ่ายลาวให้ทราบด้วยว่า อย่าให้ทหารของ ตนขัดขวางการสร้างทางแต่อย่างใด เพราะว่าเราทำการในเขตบ้านของเรา และหมู่บ้านทั้ง สามนี้ก็อยู่ในเขตแดนไทย ขอให้ทหารลาว หรือผู้ถืออาวุธในหมู่บ้านนั้นออกไปจากเขตไทยเสีย ด้วย ฝ่ายไทยนั้นไม่ประสงค์จะใช้กำลังเข้าดำเนินการ เพราะรัฐบาลทั้งสองได้เคยตกลงกัน แล้วว่า ถ้ามีปัญหาอะไรในชายแดนก็จะให้เจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้พูดคุย

^{๑๑} "ไทย-ลาว สาดโคลนนิ้ว บัดความผิดเจรจาล้ม," มติชน (25 กรกฎาคม 2527) : 16.

^{๑๒} สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 26 (22-28 มิถุนายน 2527) : 705.

หารื้อและแก้ไขปัญหากันให้ได้และถ้าหากปัญหาใด เจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นไม่สามารถตกลงแก้ไขกันได้ ก็ให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงคือ ระดับชาติดำเนินการแก้ไขกันได้¹⁰

และในวันเดียวกันนั้น นาวาอากาศตรี ประสงค์ ได้สั่งการให้กระทรวงมหาดไทยแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อเตรียมการเจรจากับคู่เจรจาฝ่ายลาวขึ้น และขอให้ทั้งกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงมหาดไทยดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว โดยเร่งด่วน พร้อมทั้งได้รายงานการดำเนินการทั้งหมดให้พลเอก อาทิตย์ กำลังเอกได้ทราบ เพื่อให้ฝ่ายทหารได้ถือปฏิบัติไปในแนวเดียวกัน¹¹

ในวันที่ 30 พฤษภาคม 2527 กระทรวงการต่างประเทศได้เชิญเอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทย นายคำพัน สิมมาลาวง เข้าพบและขอให้รายงานไปยังเวียงจันทน์ เพื่อเร่งสั่งการให้หัวหน้าฝ่ายปกครองแขวงไชยบุรี ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับจังหวัดอุตรดิตถ์เปิดการเจรจากับ นายวิชา มกรพงศ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ ผ่านคณะกรรมการชายแดนไทยและลาวระดับท้องถิ่น ถ้ารัฐบาลลาวลงความเห็นว่า เหตุการณ์ชายแดนดังกล่าวเป็น "ปัญหาพิพาททางพรมแดน" ซึ่งเกี่ยวกับการอ้างอธิปไตยโดยทั้งสองฝ่ายแล้ว ฝ่ายไทยพร้อมที่จะแก้ไขปัญหในคณะกรรมการชายแดนไทยและลาวระดับชาติ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของประเทศไทยทั้งสองเป็นประธานร่วมกัน คือ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ และพลเอกสีสะหวาด แก้วบุญพันธ์¹² พร้อมทั้งได้แจ้งให้เอกอัครราชทูตลาวได้ทราบนโยบายของรัฐบาลไทยในเรื่องนี้ด้วย

ท่าทีของฝ่ายลาวคือ ประสงค์จะแก้ไขปัญหโดยสันติวิธีตามหลักการที่ตกลงไว้ระหว่างรัฐบาลลาวและไทย เมื่อปี 2519 นอกจากนี้ฝ่ายลาวยังตกลงเปิดการเจรจาในระดับ

¹⁰"ยื่นคำขาดลาว ถอนพันไทยด่วน," แนวหน้า (31 พฤษภาคม 2527) : 15.

¹¹"Prasong on use of force in Lao border dispute," Bangkok World (30 May 1984): 1, 32.

¹²"Flurry of meetings in Bangkok," The Nation (31 May 1984)

ท้องถิ่นกับฝ่ายไทยด้วย ในเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศลาวได้แจ้งให้นายนิรันดร์ ภาพวงศ์ อุปทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ได้ทราบในวันที่ 30 พฤษภาคม 2527 และในวันที่ 4 มิถุนายน 2527 เมื่อนายคำพันธ์ สิมมาลาวง เดินทางเข้าพบนายณรงค์ วงศ์วรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร เพื่อเจรจาแลกเปลี่ยนไม้ของลาวกับข้าวเหนียวของไทย ก็ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไปทำการเจรจาแล้ว¹³

อย่างไรก็ตาม นายรัช มกรพงศ์ กล่าวว่า ทางจังหวัดได้สั่งการให้นายพงษ์สินธุ์ วงศ์วรแสง หัวหน้ากิ่งอำเภอบ้านโคก ส่งหนังสือไปยังประธานเมืองปากลาย แขวงไชยบุรี เพื่อขอเปิดการเจรจาระดับท้องถิ่นก่อน "เราอยากพบกับเขา เพื่อพูดคุยถึงเรื่องนี้ แต่เขาต้องรอรับคำสั่งจากเวียงจันทน์ก่อนว่าจะทำอย่างไร" ขณะนี้จึงยังไม่ได้พบกัน¹⁴

2) การส่งกองกำลังทหารเข้าควบคุมสามหมูบ้าน

ในวันที่ 6 มิถุนายน 2527 ทางกองทัพนาคที่ 3 ได้สั่งการให้พลตรี สาทร สุวรรณภา ผู้บังคับการกองพลทหารม้าที่ 1 นำกำลังเข้ากวาดล้างกำลังทหารลาว และได้เข้าไปยึดและตรวจความเรียบร้อยของพื้นที่สามหมูบ้าน ตั้งแต่เช้าของวันที่ 6 มิถุนายน 2527 การปฏิบัติการทางทหารครั้งนี้ใช้ "ชุดรักษาความปลอดภัย" ซึ่งประกอบด้วย ทหารปกติ ทหารพราน

¹³ "เอกอัครราชทูตลาวชี้แจง กรณีหมูบ้านไม่บานปลาย," สยามรัฐ (5 มิถุนายน 2527) : 12.

¹⁴ ในเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ลาวได้กล่าวกับนักการทูตไทยว่า พวกเขาไม่ค่อยชอบวิธีการเจรจาในระดับท้องถิ่น เนื่องจากพวกเขาเห็นว่า การที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองระดับท้องถิ่นของไทยจะไปขัดผลประโยชน์ของตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่ศุลกากร เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่พวกเขาพอใจที่จะทำการติดต่อกับทางกรุงเทพฯ โดยตรง และว่าความไม่คงเส้นคงวาของไทยจัดเป็นความยุ่งยากประการหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า ทหารไทยไม่ต้องการให้รัฐบาลพลเรือนปรับปรุงความสัมพันธ์กับลาว ("Borderline friends," Far Eastern Economic Review (16 January 1986) : 28)

¹⁴ "นัดเจ้าหน้าที่ 2 ฝ่ายร่วมเจรจา," มาตุภูมิ (4 มิถุนายน 2527) : 2.

และตำรวจตระเวนชายแดนมีจำนวนประมาณ 1,500 คน เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดรวดเร็วมากจนหลายฝ่ายคาดคิดไม่ถึง โดยเฉพาะกองกำลังทหารลาวซึ่งไม่ทันได้เตรียมระวางการโจมตีจากฝ่ายไทยมาก่อน* จึงถูกกองกำลังทหารไทยผลักดันออกไปโดยง่าย ภายหลังจากปะทะกันเพียงเล็กน้อยและถูกทหารไทยยึดอาวุธไว้เป็นจำนวนมาก

มูลเหตุในการส่งกองกำลังทหารเข้าควบคุมพื้นที่สามหมู่บ้าน อาจกล่าวได้ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นว่าสามหมู่บ้านเป็นของไทย นับตั้งแต่เกิดปัญหาการปะทะกันระหว่างทหารไทยและลาว ในเดือนพฤษภาคม 2527 ฝ่ายไทยได้ยืนยันมาโดยตลอดว่า พื้นที่สามหมู่บ้านเป็นของไทย นอกจากนี้รัฐบาลยังได้กำหนดนโยบายต่อปัญหาสามหมู่บ้านว่า ให้ยึดแผนที่ของฝ่ายไทยเป็นหลักในการแก้ไขปัญหา ซึ่งแผนที่ดังกล่าวเป็นของกรมแผนที่ทหาร ต่อมาจึงได้มีคณะนายทหารระดับสูง เดินทางเข้าไปพิสูจน์ข้อเท็จจริงในพื้นที่สามหมู่บ้าน ในวันที่ 1 มิถุนายน 2527 ซึ่งมีพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก เป็นหัวหน้าคณะ พร้อมด้วยคณะ ได้แก่ พลเอก ปราโมช ธาวรฉัตร เสนาธิการทหาร พลเอก บรรจบ บุณนาค เสนาธิการทหารบก พลโทชวลิต ยงใจยุทธ รองเสนาธิการทหารบก พลโทวันชัย เรืองตระกูล ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก พลตรี นฤดล เดชประดิษฐ์ เลขาธิการกองทัพบก พลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ พลโท เทียบ กรมสุริยศักดิ์ แม่ทัพกองทัพนาคที่ 3 พลตำรวจตรี ประวิตร วงศ์วิเศษ รองผู้บังคับบัญชาตำรวจตระเวนชายแดน และนายธวัช มกรพงศ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีพันเอก แป้ง มาลากุล ณ ออยุธยา

*ในวันที่ 14 มิถุนายน 2527 นายคำพันธ์ สิมมาลาวง เอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทย กล่าวว่า ฝ่ายลาวกำลังเตรียมการจะจัดหารีอีระดับท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่ยังไม่ทันจะดำเนินการอะไร ก็ต้องได้รับความแปลกใจอย่างยิ่ง เมื่อเห็นเฮลิคอปเตอร์ L-19 ของไทยบินรुक้าเข้าไปในสามหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2527 และต่อมาเมื่อเวลาประมาณ 9.25 นาฬิกา ของวันที่ 6 มิถุนายน 2527 กองทหารไทยสังกัดกองพลทหารม้าที่ 1 กองทัพนาคที่ 3 ได้ร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปยึดเอาสามหมู่บ้านโดยที่ลาวไม่ทราบเหตุผล (จาก "ลาว," มติชน (15 มิถุนายน 2527) : 16.)

เป็นผู้บรรยายสรุปสถานการณ์ที่ชุดเฝ้าตรวจชายแดนที่ 408 และออกเดินทางต่อไปยังฐานทหารพรานที่ 3701 เพื่อตรวจดูสถานการณ์ ภายหลังจากได้เดินทางขึ้นไปดูด้วยตนเองกันมาแล้ว ทุกฝ่ายต่างยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า หมู่บ้านทั้งสามเป็นของไทยอย่างแน่นอน¹⁵

ส่วนพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กล่าวกับผู้สื่อข่าวในวันเดียวกันว่า เขตแดนตามแผนที่สามหมู่บ้านเป็นของเราอย่างแน่นอน การสร้างถนนจะต้องดำเนินต่อไป และให้กระทรวงการต่างประเทศเจรจาให้ลาวถอนทหารออกไป ทหารจะทำตามคำสั่งของรัฐบาล เราจะพยายามหลีกเลี่ยงการปะทะ หากถูกปะทะเราก็สงวนสิทธิ์ที่จะตอบโต้พอสมควร เพราะเป็นเขตของเราแน่นอน ถ้าสงสัยว่าเขตของใครกันแน่ ก็ให้มาเจรจากันในระดับชาติ เอาแผนที่มาดูกัน เพราะแผนที่ระบุชัดเจน¹⁶

2. การช่วยของลาว ในการเดินทางของคณะนายทหารนำโดยพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ในวันที่ 1 มิถุนายน 2527 นั้น ฝ่ายลาวได้กระทำการช่วยฝ่ายไทยอย่างไม่เหมาะสม กล่าวคือ ในขณะที่ พลเอกอาทิตย์ และคณะเดินทางไปเยี่ยมฐาน (อาสาสมัคร) ทหารพรานที่ 3701 ซึ่งเป็นฐานที่มีการปะทะกับทหารลาว เมื่อวันที่ 24 และ 26 พฤษภาคม 2527 นั้น ทหารลาวได้ยิงโจมตีเครื่องบินตรวจการณ์ของไทย ขณะปฏิบัติหน้าที่อยู่ พลเอกอาทิตย์จึงสั่งการให้เครื่องบินตรวจการณ์บินห่างเขตแดนออกมา เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะ โดยกล่าวว่า เขายังเราทั้ง ๆ ที่เราบินอยู่ในเขตแดนของไทยเราแท้ ๆ ซึ่งเราต้องพยายามอดกลั้น เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์รุนแรง¹⁷

ศูนย์วิทยุทรพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵"ยันเป็นดินแดนของตน," แนวหน้า (11 มิถุนายน 2527) : 16.

¹⁶"อาทิตย์ชี้ 3 หมู่บ้านชายแดนอยู่ในไทย," ไทยรัฐ (3 มิถุนายน 2527) : 16.

¹⁷"ก่อนหน้าที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกจะเดินทางมาถึง ก็ถูกยิงสกัดโดยทหารลาวมาก่อนชุดหนึ่งแล้ว

¹⁷"อาทิตย์ชี้ 3 หมู่บ้านชายแดนอยู่ในไทย," หน้า 16.

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยได้รับคำสั่งให้เสริมกำลังทหารจากกองพันทหารม้าที่ 7 พร้อมด้วยอาวุธหนักเข้าไปเสริมฐานทหารพรานที่ 3701 และแม่ทัพกองทัพภาคที่ 3 ได้สั่งการให้ กรป.กลาง (กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ) เข้าไปสร้างหลุมหลบภัยให้กับชาวบ้าน

จากการที่ทหารลาวได้ส่งกำลัง (ทหาร) เข้ามารบกวาดต้อนแล้วนั้น หลังจากทีคณะของพลเอกอาทิตย์ ได้เดินทางไปดูเหตุการณ์แล้วได้สั่งการให้ พลโทเทียบ กรมสุริยศักดิ์ แม่ทัพกองทัพภาคที่ 3 และ พลตรีรวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ รองแม่ทัพรับไปดำเนินการ ซึ่งต่อมา กองทัพภาคที่ 3 ได้ส่ง พลตรี สาทร สุวรรณภา¹⁸ ไปดำเนินการ

การส่งกองกำลังทหารไทยเข้าควบคุมพื้นที่สามหมู่บ้านในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งอาจจะ เป็นเพราะความพยายามสร้างความได้เปรียบทางทหาร โดยการยึดพื้นที่เอาไว้ก่อน แล้วให้ ฝ่ายตรงข้ามเร่งเข้ามาเจรจาแก้ไขปัญหา เนื่องจาก ช่วงก่อนหน้านี้ ฝ่ายลาวตอบสนองความ ประสงค์ของฝ่ายไทยที่จะให้เปิดการเจรจาระหว่างกันในระดับท้องถิ่นค่อนข้างช้า ดังนั้น การ ปฏิบัติการทหารในวันที่ 6 มิถุนายน จึงมุ่งเพื่อให้เราสามารถควบคุมดินแดนไว้ได้ก่อน จะทำให้ ฝ่ายลาวต้องเป็นฝ่ายเข้ามาซักถามเจรจา¹⁹ ในเรื่องนี้เห็นได้จากความเห็นของนายอาสา สารสิน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศที่กล่าวว่า "สำหรับดินแดนสามหมู่บ้านที่เกิดกรณีพิพาท ในแผนที่ปรากฏว่าเป็นของประเทศไทย ทหารไทยได้เข้าไปในพื้นที่ เพื่อควบคุมการก่อสร้าง ถนน ตนเองมั่นใจว่าพื้นที่ในสามหมู่บ้านเป็นของไทย ถ้าลาวยังสงสัย ควรริเริ่มติดต่อเจรจากับ ไทย เพื่อจะได้ค้นหาหลักฐานต่าง ๆ มาพิสูจน์กัน"²⁰ และนายรังสรรค์ พหุโยธิน รองอธิบดี กรมสารนิเทศ กล่าวว่า "ถ้าลาวยังสงสัยในเรื่องนี้ก็สามารถยกเรื่องแจ้งให้กับทางไทยทราบ ได้ ถ้ามีปัญหาเรื่องชายแดนก็ต้องมีการเจรจากันในระดับสูง..."²¹

¹⁸ "ยันเป็นดินแดนของตน," หน้า 16.

¹⁹ จากการสนทนากับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่

²⁰ "ไทยย้าลาวนั่งโต๊ะเจรจา," มติชน (12 มิถุนายน 2527) : 16.

²¹ เรื่องเดียวกัน.

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายลาวกลับตั้งเงื่อนไขให้ฝ่ายไทยถอนทหารก่อนที่จะเปิดการเจรจากับลาว พร้อมทั้งแสดงท่าทีแข็งกร้าวขึ้น ด้วยการประท้วงฝ่ายไทย และทำการโฆษณาโจมตีประเทศไทยว่าเป็นผู้รุกรานอธิปไตยของลาว โดยมีกลุ่มปฏิบัติการชาวจัดไทยเป็นผู้กระทำการ โดยสมคบคิดกับจีน

ข้อสังเกตในการปฏิบัติการทางทหารของไทยในครั้งนี้ คือ

1. หน่วยงานบางหน่วยงานซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายภาระหน้าที่ให้ ไม่ได้ร่วมประสานงานในการนี้ เริ่มตั้งแต่การเดินทางเข้าไปสำรวจพื้นที่ จะเห็นว่าเป็นการดำเนินงานโดยฝ่ายทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย คอยรับผิดชอบดูแลเรื่องเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ได้เข้าร่วมปรึกษาหารือแต่อย่างใด

ส่วนในเรื่องการส่งกองกำลังทหารเข้าควบคุมพื้นที่สามหมู่นั้น กระทรวงการต่างประเทศก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ไม่ได้เข้าประสานงานเช่นกัน สาเหตุส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะการปฏิบัติการดังกล่าวได้กระทำอย่างรวดเร็ว ในทันทีที่มั่นใจว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นของไทย จึงมีแต่เพียงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับทราบความเคลื่อนไหว พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา กล่าวว่า "ในเรื่องนี้กระทรวงการต่างประเทศได้ติดตามเหตุการณ์มาตั้งแต่ตอนต้น แต่มิได้มีโอกาสให้คำปรึกษา"²² นอกจากนี้ในการสนทนากันระหว่างพลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา กับผู้แทนรัฐสภาออสเตรเลีย เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2527 พลอากาศเอก สิทธิ ได้แสดงความเสียใจที่ตนไม่ได้อยู่ในกรุงเทพฯ "ในช่วงที่เหตุการณ์เริ่มเกิดขึ้นในระยะแรก"²³

²² สัมภาษณ์ พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา, 27 พฤศจิกายน 2534

²³ "ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2527 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา ได้เดินทางเยือนประเทศอียิปต์ และเคนยาอย่างเป็นทางการ และเสร็จสิ้นการเยือนในวันที่ 1 มิถุนายน 2527

²³ Pheuiphanh Ngaosyvathn, "Thai-Lao Relations...", p. 1244.

2. ความเหมาะสมของนโยบายต่อปัญหาสามหมุ่มบ้านเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียด โดยเฉพาะในเรื่องการยึดแผนที่ไทยเป็นหลักในการแก้ปัญหาสามหมุ่มบ้าน การสร้างถนนสายยุทธศาสตร์ต่อไป โดยให้ทางกองทัพภาคที่ 3 เข้าไปให้ความคุ้มครอง และการสงวนสิทธิในการป้องกันตนเองจากการโจมตีของลาว นโยบายเหล่านี้แม้จะคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติสูงสุดก็ตาม แต่เป็นการเปิดโอกาสให้มีการปฏิบัติการทางทหารล้ำหน้าการทูต สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักถึงก็คือ การเจรจากับฝ่ายลาวและการศึกษาแผนที่ของทั้งสองฝ่าย เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา เพราะมีความละเอียดอ่อน ในขณะที่การปฏิบัติการทางทหารจะเกิดขึ้นได้รวดเร็วกว่า และมีโอกาสเกิดมากกว่าการทูต เนื่องจากความสูญเสียจากการปะทะกันทางทหารและความยึดมั่นในอธิปไตยแห่งชาติ เป็นปัจจัยกระตุ้นให้มีการใช้กำลังได้ทุกเมื่อ ซึ่งก็เป็นความรับผิดชอบของผู้ที่มีหน้าที่ป้องกันประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้น ถ้านโยบายของรัฐบาลได้เปิดโอกาสให้มีการเจรจาระหว่างไทยและลาว เพื่อทำความตกลงเรื่องเขตแดนให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน ก่อนที่จะดำเนินการสร้างถนนสายยุทธศาสตร์ต่อไป การปะทะกันทางทหารก็อาจเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากขณะนั้นฝ่ายลาวได้อ้างอธิปไตยในสามหมุ่มบ้านด้วยเช่นกัน และฝ่ายลาวเห็นว่า ถนนสายยุทธศาสตร์ดังกล่าวรุกล้ำเข้ามาในดินแดนลาว ซึ่งฝ่ายลาวยอมรับไม่ได้ในเรื่องนี้ ถ้าฝ่ายไทยยอมรับฟังการอ้างอธิปไตยเหนือสามหมุ่มบ้านของฝ่ายลาวตั้งแต่แรก* แล้วเปิดการเจรจาเพื่อหาข้อยุติให้ได้เสียก่อน ปัญหาสามหมุ่มบ้านก็จะไม่กลายเป็นเรื่องรุนแรงออกไป

*ในการเจรจาครั้งที่ 2 นายรังสรรค์ นพลโยธิน รองอธิบดีกรมสารนิเทศ กล่าวว่า ฝ่ายไทยยึดในหลักความถูกต้องและยุติธรรม และเชื่อว่า หากทั้งสองฝ่ายยึดหลักการเดียวกัน เช่นนี้ การเจรจาจะบรรลุผลและว่าถ้าลาวคิดว่าหมุ่มบ้านทั้งสามเป็นของลาว เราก็เคารพในความคิดและในขณะเดียวกัน ถ้าหากไทยคิดว่าสามหมุ่มบ้านเป็นของไทย ฝ่ายลาวก็ควรเคารพในความคิดของไทยบ้าง แล้วเราจะได้มาพิสูจน์กัน (จาก สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 34 (17-23 สิงหาคม 2527) : 931-932.)

อย่างไรก็ดี การปฏิบัติการทางทหารของไทยในวันที่ 6 มิถุนายน 2527 นั้น กล่าวได้ว่าทหารไทยมิได้มีจุดประสงค์จะรุกรานเอธิปไตยของลาวหรือเพื่อขยายอิทธิพลแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพราะฝ่ายทหารเข้าใจว่าดินแดนในสามหมู่บ้านเป็นของไทยตามแผนที่ที่ไทยยึดถือ ดังนั้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกรณีพิพาทสามหมู่บ้าน จึงควรถูกลบความเห็นว่าเป็นเรื่องการกระทบกระทั่งกันทางพรมแดนอันเนื่องมาจากปัญหาเส้นเขตแดนมากกว่าเป็นเรื่องการรุกรานเอธิปไตยของชาติอื่นอย่างไม่ชอบธรรม เหตุผลสนับสนุนประการหนึ่งก็คือ ผู้นำทหารมิได้อีกเหมิที่จะขยายการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อบุกรุกเข้าไปในดินแดนส่วนอื่น ๆ ของลาว แต่จำกัดขอบเขตเพียงพื้นที่สามหมู่บ้าน และการส่งทหารเข้าไปก็เพื่อคุ้มครองประชาชน และเจ้าหน้าที่ไทยในพื้นที่เท่านั้น

ความจริงนี้จะเห็นได้จากนโยบายทางทหารของพลเอกอาทิตย์ ภายหลังการเข้าควบคุมพื้นที่สามหมู่บ้านว่า "ทางเราเองก็สั่งทหารของเราว่า หากไม่จำเป็นไม่ให้ใช้อาวุธ แต่เราก็สงวนสิทธิ์ หากใครใช้อาวุธกับเราก่อน เราก็มีสิทธิ์จะตอบโต้" และว่าหาก (มีการ) รุกล้ำเข้ามา เรามีสิทธิ์ที่จะดูแล เราต้องใช้คำว่า "ดูแล" เพราะหากรุกล้ำเข้ามาโดยไม่ยิง เราจะต้องปลดอาวุธ และทำการควบคุม แต่หากเราเตือนตี ๆ แล้ว ยังใช้อาวุธต่อเรา อย่างนี้เราสงวนสิทธิ์ที่จะตอบโต้²⁴

3) ความพยายามแก้ไขปัญหากับลาวระยะที่ 2

การดำเนินการเพื่อเปิดการเจรจาระหว่างไทยและลาว

ภายหลังเหตุการณ์ในวันที่ 6 มิถุนายน 2527 แล้ว การเปิดการเจรจาระหว่างไทยและลาวเต็มไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น เนื่องจากลาวได้มีท่าทีแข็งกร้าวกับไทย เริ่มจากในวันที่ 9 มิถุนายน 2527 กระทรวงการต่างประเทศลาวได้ยื่นหนังสือประท้วงรัฐบาลไทย กรณีทหารไทยส่งกำลังเข้าควบคุมสามหมู่บ้าน ซึ่งนับเป็นปฏิกริยาครั้งแรกสุด นับตั้งแต่มีการ

²⁴ "อาทิตย์ย่า สามหมู่บ้านเป็นของไทยแน่นอน." ไทยรัฐ (12 มิถุนายน 2527)

ปะทะกันเมื่อเดือนพฤษภาคม 2527 หลังจากนั้น ฝ่ายลาวได้โฆษณาโจมตีประเทศไทย และผู้นำทหารไทยอย่างรุนแรง พร้อมทั้งมีการเคลื่อนไหวตามชายแดนด้วย บรรยากาศที่ตึงเครียดอยู่ในขณะนั้น ฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นผลมาจากแรงยุยงสนับสนุนของเวียตนามเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของชาวโลกไปจากปัญหากัมพูชา

วันที่ 11 มิถุนายน 2527 นายอาสา สารสิน ได้ติดต่อไปยังอุปทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ให้แจ้งทางรัฐบาลลาวได้ทราบถึงท่าทีของไทยในการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี และให้อธิบติกรมการเมืองเซียงเอออักครราชทูตลาวประจำกรุงเทพฯมาพบ เพื่อชี้แจงจุดยืนของไทยว่า พื้นที่สามหมู่นบ้านตามที่ปรากฏในแผนที่เป็นของไทย ทหารไทยได้เข้าไปในพื้นที่เพื่อควบคุมการก่อสร้างถนน และขอให้ลาวนำหลักฐานต่าง ๆ มาพิสูจน์กัน

วันที่ 15 มิถุนายน 2527 นายอาสา สารสิน ได้แจ้งให้นายคำพันธ์ ทราบว่า ไทยไม่สามารถยอมรับข้อเสนอลาวว่าด้วยการเปิดการเจรจาแบบมีเงื่อนไข โดยเรียกร้องให้ฝ่ายไทยถอนทหารออกจากสามหมู่นบ้านก่อนเปิดการเจรจา แต่รัฐบาลไทยยินดีเปิดการเจรจากับลาว โดยเสนอให้ใช้การเจรจาผ่านทางสถานทูตของประเทศทั้งสองแทน²⁵ โดยให้เอกอัครราชทูตลาวประจำกรุงเทพฯพบกับกระทรวงการต่างประเทศไทย พร้อมทั้งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ กับกระทรวงการต่างประเทศลาวได้พบปะหารือ เพื่อแก้ไขปัญหานี้²⁶

วันที่ 18 มิถุนายน 2527 พลเอกสีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยลาวได้ส่งจดหมายถึง พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ เพื่อเรียกร้องให้แก้ไขปัญหานีพิพาททางพรมแดนโดยสันติวิธี พร้อมทั้งยืนยันตามข้อเรียกร้องให้ฝ่ายไทยถอนทหารออกจากสามหมู่นบ้าน

²⁵"Thailand keeps door open for Lao talks," The Nation (16 June 1984) : 1.

²⁶"ไทย-ลาว ชี้้นโต๊ะเจรจา," มติชน (16 มิถุนายน 2527) : 16.

ซึ่งเป็นของลาว และชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ประชาชนลาว ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากปฏิบัติการทางทหารของไทย เพื่อผลักดันประชาชนลาวออกไป

แม้บรรยากาศการเจรจาจะไม่ค่อยดีนัก แต่สถานการณ์ได้กดดันให้ไทยต้องพยายามเปิดการเจรจากับลาว โดยเฉพาะการแทรกแซงจากเวียดนาม ด้วยการริเริ่มนำปัญหาสามหมู่บ้านเข้าสู่สหประชาชาติ* ในวันที่ 18 มิถุนายน 2527 เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรเวียดนามประจำสหประชาชาติ ได้ส่งจดหมายถึงเลขาธิการใหญ่สหประชาชาติ และออกจดหมายเวียนถึงประเทศสมาชิก ซึ่งมีข้อความกล่าวโจมตีไทยว่า เป็นฝ่ายรุกรานอธิปไตยของลาว ฝ่ายไทยจึงได้จัดทำเอกสารชี้แจงเหตุการณ์ถึงเลขาธิการใหญ่สหประชาชาติในวันที่ 21 มิถุนายน 2527 ส่วนทางฝ่ายลาวก็ได้ส่งจดหมายร้องเรียนเลขาธิการใหญ่สหประชาชาติ ในวันที่ 22 มิถุนายน เช่นกัน

ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2527 พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา ได้กล่าวถึงในการเจรจากับลาวอีกครั้ง โดยจัดส่งจดหมายในนามของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ไปยังนายพุน สีปะเล็ด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทสลาว และพลเอกสิทธิ จิรโรจน์

*จากการกระทำของฝ่ายเวียดนามเพื่อแทรกแซงในปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและลาวนี้ มีข้อสังเกตว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับการดำเนินการของไทย เพื่อประท้วงต่อเวียดนามที่ได้ปฏิบัติการกวาดล้างกองกำลังเขมรฝ่ายต่อต้านกลุ่มนายซอน ซานน์ ซึ่งมีฐานที่มั่นอยู่บริเวณชายแดนไทย จนรุกล้ำเข้ามาในเขตไทยที่จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อเดือนมีนาคม 2527 ในวันที่ 29 มีนาคม 2527 กระทรวงการต่างประเทศ ได้มอบหมายให้หม่อมหลวง นีรพงศ์ เกษมศรี เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติยื่นหนังสือประท้วงต่อสมัชชา สหประชาชาติ และคณะมนตรีความมั่นคงฯ มีใจความคือ เวียดนามได้กระทำการรุกรานดินแดนไทย กระทำการเช่นฆ่าประชาชนอย่างไร้ศีลธรรม เป็นต้น (โปรดอ่านรายละเอียดใน สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 17 (20-26 เมษายน 2527) : 451.)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ส่งจดหมายไปยัง พลเอก สีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของลาว เพื่อให้ฝ่ายลาวเร่งเปิดการเจรจาระหว่างกันในระดับต่าง ๆ

วันที่ 18 กรกฎาคม 2527 สถานีวิทยุแห่งชาติลาว รายงานว่า นายพูน สีปะเลิด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศลาว ได้ส่งจดหมายถึงพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา โดยเสนอให้เปิดการเจรจาแก้ไขปัญหาสามหมู่บ้านชายแดนไทยและลาวอย่างสันติฉันทกันเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน โดยฝ่ายลาวจะจัดส่งนายสุบัน สะลิดทิลาด รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศลาว และคณะมาเจรจากับฝ่ายไทยในวันที่ 18 กรกฎาคม 2527²⁷

แต่เมื่อถึงวันเจรจาตามกำหนด ปรากฏว่าคณะผู้แทนฝ่ายลาวไม่ได้เดินทางมาร่วมการเจรจา ซึ่งนายอาสา สารสิน ชี้แจงว่า "คณะผู้เจรจาฝ่ายลาวได้ยกเลิกการเดินทางออกไป เนื่องจากปัญหาขัดข้องทางเทคนิค"²⁸ ทางด้านโฆษกสถานทูตลาวกล่าวว่า เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดจากความขัดข้องทางเทคนิคอย่างแท้จริง²⁹ เนื่องจากเครื่องบินเที่ยวพิเศษ ซึ่งจัดสำหรับคณะผู้แทนลาวไม่สามารถออกเดินทางมาได้

ส่วนทางเวียงจันทน์ได้ให้เหตุผลในเรื่องนี้แตกต่างออกไปจากฝ่ายไทย จนสร้างความสงสัยเกี่ยวกับความจริงใจของคู่เจรจา กล่าวคือ สถานีวิทยุแห่งชาติลาว ได้อ้างคำพูดของนายสุบัน สะลิดทิลาด ว่า คณะผู้แทนลาว ซึ่งตนเป็นหัวหน้าคณะ พร้อมทั้งจะเดินทางมาเจรจากับฝ่ายไทยแล้ว แต่ถูกกีดกันให้ต้องเลื่อนการเดินทางออกไปจากกำหนดเดิม คือวันที่ 18 กรกฎาคม 2527 เนื่องจากฝ่ายไทยมิได้ให้คำยืนยันที่แน่นอน ทั้ง ๆ ที่ได้แจ้งให้กองทัพไทยประจำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁷ "ลาวผัดนัดถกสามหมู่บ้าน," มาตุภูมิ (19 กรกฎาคม 2527) : 16. และ "Lao delegation postpones visit," The Nation (19 July 1984) : 5.

²⁸ "Lao delegation postpones visit," p. 5.

²⁹ "ลาวผัดนัดถกสามหมู่บ้าน," น. 16.

กรุงเวียงจันทน์ได้ทราบเที่ยวบินของคณะผู้แทนลาวแล้ว แต่ฝ่ายไทยไม่ได้ให้คำตอบใด ๆ³⁰ และว่าปัจจุบันนี้ลาวเพียงแต่รอให้ทางไทยตอบรับเท่านั้น³¹

วันที่ 19 กรกฎาคม 2527 กระทรวงการต่างประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ แสดงความเสียใจที่นายสุนัน สะลิดทิลาดและคณะ ไม่สามารถเดินทางมาเจรจากับฝ่ายไทยใน วันที่ 18 กรกฎาคม 2527 และได้ส่งหนังสือถึง นายพูน สีปะเสิด ให้ลาวจัดส่งคณะผู้แทนลาว มาเจรจากับไทยอีกครั้งหนึ่ง ทั้งยังได้สั่งการให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์เดินทางกลับเวียงจันทน์ เพื่อหารือกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศลาว นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศไทยได้เชิญเอกอัครราชทูตลาวประจำกรุงเทพฯ เข้าหารือกับ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยในวันที่ 20 กรกฎาคม 2527 ด้วย

สำนักข่าวสารประเทศลาวรายงานว่า เมื่อเช้าวันที่ 20 กรกฎาคม 2527 เพียงหนึ่งวันก่อนที่การเจรจาได้เริ่มต้น เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ได้เข้าพบ นายสุนัน สะลิดทิลาด ที่กรุงเวียงจันทน์ พร้อมกับข้อเสนอในการเจรจากับฝ่ายลาว แต่ทางลาว ยังไม่ยอมรับข้อเสนอบางข้อ³²

อย่างไรก็ตาม ผลการเจรจาแบบเจียบในระดับเอกอัครราชทูต ทำให้ฝ่ายไทย และลาวสามารถตกลงเปิดการเจรจาในครั้งแรก ระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2527 ที่ กรุงเทพฯ ได้สำเร็จ คณะผู้เจรจาฝ่ายลาวนำโดย นายสุนัน สะลิดทิลาด และผู้ร่วมคณะ 8 คน ส่วนคณะผู้เจรจาฝ่ายไทยนำโดย นายอาสา สารสิน พร้อมด้วย นายสุธี ประศาสน์วินิจชัย อธิบดีกรมการเมือง นายชัช อรรถยุกติ รองอธิบดีกรมการเมือง นายสุจินดา ยงสุนทร อธิบดี

³⁰"Thailand renews bid to settle border conflict," The Nation (20 July 1984) : 3.

³¹"ก.ต. ตอกย้ำ สันติวิธี," มติชน (20 กรกฎาคม 2527) : 2.

³²"เจรจาไทย-ลาว ยืดเยื้อ," มติชน (22 กรกฎาคม 2527) : 16.

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย นายสุรพงษ์ ชัยนาม ผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นายสมพงษ์ ฝ่ายจำปา เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ และพันเอก จรัส กุลละวณิชย์ ผู้ประสานภารกิจด้านการทหารกับการเมืองระหว่างประเทศประจำกระทรวงการต่างประเทศ

นายวิชา อรรถยุกติ กล่าวว่า การเจรจาครั้งนี้จะเป็นการกำหนดแนวทางและหลักการกว้าง ๆ ของการแก้ไขปัญหา โดยทั้งสองฝ่ายได้มีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับข้อเสนอของแต่ละฝ่ายไปบ้างแล้วผ่านเอกอัครราชทูตของสองประเทศ^{๓๓} และนายสุธี ประศาสน์วินิจชัย กล่าวว่า เป้าหมายสำคัญของการเจรจาคือ การหาทางแก้ปัญหาให้เสร็จเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่แน่ใจว่าการเจรจานั้นจะออกมาในรูปแบบใด และจะใช้เวลานานเท่าใด โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การหาทางยุติการเผชิญหน้าทางทหารระหว่างสองประเทศ ประเด็นเรื่องชายแดนก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องมีการหารือกันใหม่ เช่นเดียวกับประเด็นเรื่องการถอนทหาร^{๓๔}

อย่างไรก็ตาม การเจรจาครั้งที่ 1 ต้องยุติลงโดยไม่สามารถทำความตกลงยุติปัญหาระหว่างกันได้ ดังนั้นคณะผู้แทนของทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะเปิดช่องทางการแก้ปัญหาไว้ โดยนายสุบัน สะลิตทิลาด กล่าวก่อนเดินทางกลับกรุงเวียงจันทน์ว่า จะให้คณะผู้แทนจำนวนหนึ่งคงอยู่กรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการปรึกษาหารือกันต่อไป^{๓๕} ทางด้าน นายอาสา สารสิน กล่าวว่า รัฐบาลของทั้งสองประเทศจะยังคงมีการติดต่อกันต่อไป ภายหลังจากคณะผู้แทนฝ่ายลาวเดินทางกลับไปแล้ว^{๓๖} ทั้งนี้ คณะผู้แทนของทั้งสองฝ่ายตกลงจะเปิดการเจรจากันอีกครั้งในวันที่ 6 สิงหาคม 2527

^{๓๓} สยามจดหมายเหตุ - ปีที่ 9 ฉบับที่ 31 (27 กรกฎาคม - 2 สิงหาคม 2527) :

^{๓๔} "เจรจาไทย-ลาวยึดเชื้อ," หน้า 16.

^{๓๕} "ไทย-ลาว สาดโคลนนัว...", หน้า 16.

^{๓๖} "Lao team to return for consultation," Bangkok World

ต่อมาได้เปิดการเจรจาครั้งที่ 2 ขึ้นระหว่างวันที่ 6-15 สิงหาคม 2527 โดย ฝ่ายลาวมีนายสุบัน สะลิดทิลาด เป็นหัวหน้าคณะเช่นเดิม พร้อมด้วยผู้ร่วมคณะอีก 9 คน ดังเช่น นายทองไหล กำมะลิด หัวหน้ากรมติดต่อต่างประเทศ กระทรวงป้องกันประเทศ ทำหน้าที่โฆษก ของคณะ นายเผยผัน เหง้าสีวัต หัวหน้าฝ่ายเทคนิค นายคำพันธ์ ลิมมาลาวง เอกอัครราชทูตลาว ประจำกรุงเทพฯ และเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงมหาดไทยของลาว (พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ และนักข่าวประจำสำนักข่าวสารประเทศลาวร่วมในคณะ เดินทางจำนวน 4 คน) นอกจากนี้ ผู้แทนลาวได้นำสาส์นมา 2 ฉบับ ซึ่งเป็นของเจ้าสุภานุวงศ์ ประธานประเทศ และของนายไกสอน พมวิหาน นายกรัฐมนตรี เพื่อทูลเกล้าถวายพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมอบให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี

ส่วนคณะเจรจาฝ่ายไทย นำโดย นายอาสา สารสิน และผู้ร่วมคณะได้แก่ นาย สุจินดา ยงสุนทร อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย นายชวีช อรรถยุกติ รองอธิบดีกรมการเมือง นายสุรพงษ์ ชัยนาม ผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และนายสมพงษ์ ฝ่ายจำปา เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเทพฯ

ในการเจรจาครั้งที่ 2 นี้ ยังได้มีการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับเทคนิคของทั้งสอง ฝ่าย โดยฝ่ายลาวมีนายทองไหล กำมะลิด เป็นหัวหน้าคณะ พร้อมด้วยนายเผยผัน เหง้าสีวัต นายอ่อนสา ออละวง และ นายอรุณแก้ว กิตติคุณ ส่วนฝ่ายไทยมีนายสุวิทย์ สุทธานุกูล รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่าง ประเทศและกระทรวงกลาโหม ในการเจรจาครั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายได้นำแผนที่ของแต่ละฝ่ายมาแลกเปลี่ยนกันศึกษา ฝ่ายลาวได้แสดงหลักฐานของตน คือประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสามหมู่บ้าน การปกครองในสามหมู่บ้าน และหลักฐานทางสนธิสัญญาและแผนที่ ฉบับปี พ.ศ. 2450 (ดังได้ กล่าวมาแล้วโดยละเอียดในบทที่ 2) ส่วนฝ่ายไทยแสดงแผนที่ ฉบับปีพ.ศ. 2521 ซึ่งจัดทำ โดยความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา

การประชุมในครั้งที่ 2 นี้ ต้องยุติลงโดยไม่สามารถหาข้อตกลงระหว่างกันได้ ฝ่ายไทยจึงยุติการเจรจาไว้ก่อนจนกว่าบรรยากาศในการเจรจาจะดีขึ้น

4) การจัดเตรียมหลักฐานในการเจรจา

หลักฐานสำคัญที่ฝ่ายไทยใช้อ้างในการเจรจากับฝ่ายลาว คือ แผนที่ชุด L7017 ของกรมแผนที่ทหาร ซึ่งแสดงเส้นเขตแดนที่เชื่อว่าสามหมู่บ้านอยู่ในเขตของไทย ฝ่ายทหารมีความมั่นใจว่า แผนที่ดังกล่าวมีความถูกต้อง พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ยืนยันว่า "แผนที่ชัดเจนมาก เพราะเจ้ากรมแผนที่ (ทหาร) ก็ไปดู (พื้นที่) มาแล้ว โดยเฉพาะบ้านสว่างกับบ้านกลางอยู่ห่างจากชายแดนถึง 2 กิโลเมตร ส่วนบ้านใหม่อยู่ชิดชายแดนมาก"^{๑๗}

และได้ให้ความสำคัญต่อการทำงานของกรมแผนที่ทหารมาก โดยกล่าวว่า

งานของกรมแผนที่ทหารมีความสำคัญต่อ ประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าแผนที่ซึ่งกรมแผนที่ทหารได้จัดสร้างขึ้นด้วยความละเอียด ถี่ถ้วน มีสัดส่วนและข้อมูลถูกต้อง ก็จะทำให้กองทัพสามารถรบได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้มักจะมีปัญหาตามแนวชายแดนที่ติดอยู่กับประเทศข้างเคียง ก็ได้อาศัยแผนที่ของกรมแผนที่ทหารช่วยสร้างความกระจ่างให้กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและนำไปแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศได้^{๑๘}

อย่างไรก็ตาม การศึกษาแผนที่แต่เพียงอย่างเดียวในขณะนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะยืนยันกับลาวได้ หากแต่ต้องมีการศึกษาสนธิสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสประกอบ พร้อมทั้งต้องมีการเดินทางเข้าไปสำรวจในพื้นที่ด้วย ในการจัดเตรียมและศึกษาเอกสารสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้ทำหน้าที่ประสานงานและจัดเตรียมการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนของไทยขึ้น ในวันที่ 18 มิถุนายน 2527 โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมประกอบด้วย กรมแผนที่ทหาร กรมข่าวทหาร กรมอุทกศาสตร์ กระทรวงการต่างประเทศ กรมทรัพยากรธรณี กรมศุลกากร และกระทรวงมหาดไทย โดยที่ประชุมได้ทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องเส้นเขตแดน แผนที่และสนธิสัญญาผลการประชุมคือ

^{๑๗} "อาทิตย์นภพระ ใช้ขันติโต้ลาว," ไทยรัฐ (16 มิถุนายน 2527) : 16.

^{๑๘} ศูนย์ผลิตตรายการและข่าวกองทัพบก, "ผู้บัญชาการทหารสูงสุดตรวจเยี่ยมกรมแผนที่ทหาร," ข่าวประจำวันพุธที่ 13 มิถุนายน 2527.

- 1) เส้นเขตแดนไทยและลาวในบริเวณสามหมูบ้านได้กำหนดขึ้นตามสัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 23 มีนาคม 2450 ซึ่งระบุให้ใช้สันปันน้ำเป็นแนวแบ่งเขตแดน
- 2) ตามแผนที่ชุด L7017 (2521) รวมทั้งภาพถ่ายทางอากาศที่กรมแผนที่ทหารได้ถ่ายทำไว้ เพื่อจัดทำแผนที่ และแผนที่ชุด L7015 ที่สหรัฐฯจัดทำขึ้นในปี 2509 (1966) ระหว่างสหรัฐฯ ทำการรบอยู่ในอินโดจีนแล้ว ปรากฏว่า บ้านสว่างซึ่งมีราษฎร 48 หลังคาเรือน และบ้านกลางซึ่งมีราษฎรอยู่ 24 หลังคาเรือน รวมทั้งส่วนหนึ่งของบ้านใหม่ มีราษฎร 322 หลังคาเรือนอยู่ในเขตไทย ส่วนอีกส่วนหนึ่งของบ้านใหม่มีราษฎร 10 หลังคาเรือนอยู่ในเขตลาว
- 3) ฝ่ายไทยจะใช้หนังสือสัญญาระหว่างสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามกับเปร์ลีเดนต์แห่งริบลิคฝรั่งเศส ลงวันที่ 23 มีนาคม 2450 และสนธิสัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 23 มีนาคม 2450 รวมทั้งแผนที่ที่ไทยใช้อยู่ เป็นหลักฐานในการเจรจากับลาว
- 4) กรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ไม่สามารถเดินทางเข้าไปถึงสามหมูบ้านเป็นระยะเวลาอันเนิ่น เป็นปัญหาในด้านการปกครองของฝ่ายไทยมากกว่า จึงไม่ควรเป็นประเด็นในการเจรจา

ต่อมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เดินทางไปตรวจดูข้อเท็จจริงในสามหมูบ้าน 2 ครั้ง คือ ในวันที่ 26 มิถุนายน 2527 เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ พร้อมด้วยคณะเจ้าหน้าที่จากกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงมหาดไทยได้เดินทางไปดูสถานการณ์ในพื้นที่ และต่อมาในวันที่ 10 กรกฎาคม 2527 เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ประสานกับส่วนราชการ เพื่อจัดส่งผู้แทนจากกรมแผนที่ทหาร กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะของสันปันน้ำในพื้นที่บริเวณสามหมูบ้านอีกครั้งหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถลงความเห็นใด ๆ ได้ เพียงแต่เห็นสมควรให้กรมแผนที่ทหารและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ได้ตรวจสอบพื้นที่ให้ได้ข้อเท็จจริงต่อไป ให้กองทัพอากาศถ่ายภาพทางอากาศในขณะนั้น และในหน้าฝน เพื่อประกอบการเดินสำรวจ และให้กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย ได้ศึกษาสนธิสัญญาต่อไป แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้พบเห็นมาประกอบการพิจารณาเพื่อเป็นการเตรียมพร้อม

นอกจากการประสานงานระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการศึกษาหลักฐานทางแผนที่และสนธิสัญญาแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ยังได้เข้าร่วมการเจรจากับฝ่ายลาวในการประชุมระดับเจ้าหน้าที่ทางเทคนิค เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2527 ด้วย ได้แก่ นายสุวิทย์ สุทธานุกุล รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ พลโทปลั่งล้งก์ ชมะสุนทร เจ้ากรมแผนที่ทหาร นายชัชวอรรถยุกติ รองอธิบดีกรมการเมือง นายสุจินดา ยงสุนทร อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย พันเอกสมศักดิ์ ศรีสุนทรณดิษฐ์ นายทหารประจำศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด ในการประชุมนี้ เจ้าหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายคือ ไทยและลาวได้มีการแลกเปลี่ยนแผนที่และนำมาศึกษากันในแต่ละฝ่าย แต่ที่ประชุมไม่สามารถหาข้อยุติได้ว่าแผนที่ฝ่ายใดถูกต้อง แม้ทั้งสองฝ่ายจะเห็นพ้องร่วมกันในการใช้หลักสันปันน้ำเป็นแนวแบ่งเขตตามสนธิสัญญาระหว่างไทยและฝรั่งเศส ปี 2450 และสัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ปี 2450 ก็ตาม แต่ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ว่า ตำแหน่งสันปันน้ำที่ถูกต้องอยู่ที่ใด ซึ่งจะต้องอาศัยการเดินทางเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย

- 5) การเจรจาต่อรองระหว่างลาวและไทย : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเจรจาระหว่างไทยและลาวทั้ง 2 ครั้ง มีประเด็นสำคัญในการเจรจา

คือ

1. การถอนกองกำลังทหารออกจากสามหมูบ้าน และ
2. การส่งคณะกรรมการร่วมทางเทคนิคฝ่ายไทยและลาวเข้าไปสำรวจพื้นที่

สามหมูบ้าน

ประเด็นแรกเป็นสิ่งที่ฝ่ายลาวพยายามเรียกร้องจากฝ่ายไทยตั้งแต่ก่อนเปิดการเจรจาทันที นอกจากนั้นฝ่ายลาวยังได้ใช้ประเด็นแรกเป็นเงื่อนไขต่อรองฝ่ายไทยเพื่อให้สามารถนำไปสู่ประเด็นที่สอง ซึ่งเป็นจุดยืนของฝ่ายไทยด้วย ในขณะที่ฝ่ายไทยยอมปรับท่าทีของตนในประเด็นแรกได้แค่เพียงระดับหนึ่ง แต่มิใช่ตามความต้องการของลาวโดยทั้งหมด เพื่อให้ประเด็นที่สองเป็นผลสำเร็จ แต่ฝ่ายลาวไม่ยอมรับการประนีประนอมของไทย ทั้งสองประเด็นนี้จึงเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการเจรจาระหว่างไทยและลาว เพราะเกี่ยวข้องกับความสามารถเปรียบและเสียเปรียบของอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ ประเด็นทั้งสองนี้ นอกจากจะเป็นเหตุให้เกิดการชิงไหวชิงพริบกันระหว่างไทยและลาวในการเจรจาระดับทวิภาคี

แล้ว ยังแสดงให้เห็นบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม ในการต่อรองกับลาวด้วย

สำหรับกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมของไทยต่างมีจุดยืนร่วมกันในประเด็นที่ 2 ว่าด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ไทยและลาวเข้าไปสำรวจพื้นที่ร่วมกัน แต่ติดอุปสรรคจากข้อเรียกร้องของลาวที่มุ่งให้ไทยถอนกองกำลังทหารออกจากสามหมู่บ้าน ในเรื่องนี้ฝ่ายไทยจำเป็นต้องประนีประนอมกับลาวอยู่บ้าง ประการแรกก็เพื่อให้สามารถเปิดการเจรจา ระหว่างไทยและลาวได้ ประการที่สองก็เพื่อให้ลาวตกลงยอมรับการพิสูจนพื้นที่ร่วมกับไทย และ ประการที่สาม ก็เพื่อให้การเจรจาเป็นผลสำเร็จ แต่ในขณะนั้นการปรับท่าทีของกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมต่อข้อเรียกร้องของลาว ยังมีระดับที่แตกต่างกัน และความแตกต่างนี้ได้มีผลกระทบต่อการเจรจาด้วย ดังจะเห็นได้จากความพยายามของทั้งสองหน่วยงาน ในการตั้งข้อต่อรองกับลาวในการเจรจาทั้งสองครั้ง ตามที่ข้อมูลพอมมีปรากฏดังจะกล่าวต่อไป

5.1) การเจรจาระหว่างไทยและลาวครั้งที่ 1

ในการเจรจาครั้งนี้ ฝ่ายลาวได้ตั้งข้อเสนอ 3 ข้อ คือ

- 1) ให้ไทยถอนทหารออกจากสามหมู่บ้าน โดยไม่มีเงื่อนไข
- 2) คืนประชาชนที่ถูกจับกุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ไทย กลับสู่สามหมู่บ้าน และ
- 3) ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากเหตุการณ์

วันที่ 6 มิถุนายน 2527

สำหรับฝ่ายไทย นายอาสา สารสิน หัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายไทยได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาตามแนวทางขั้นพื้นฐาน คือ

- 1) การถอนกองกำลังทหารไทยออกจากพื้นที่สามหมู่บ้านที่เป็นข้อพิพาท จะมีขึ้น โดยฝ่ายลาวจะต้องให้สัญญาว่าจะไม่ส่งกองกำลังเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าวในระหว่างการแก้ไขข้อพิพาท
- 2) คณะกรรมการชายแดนไทยและลาวระดับชาติ จะจัดตั้งคณะเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคร่วมกันไปสำรวจพื้นที่พิพาท และรายงานผลการสำรวจให้คณะกรรมการชายแดนไทยและลาวระดับชาติได้ทราบ เพื่อรายงานให้ทางรัฐบาลของแต่ละฝ่ายทราบต่อไป

3) รัฐบาลของประเทศทั้งสองจะถือปฏิบัติตามผลการสำรวจที่ค้นพบ^{๓๑}

ผลจากการเจรจา ฝ่ายลาวได้ปฏิเสธข้อเสนอของไทย โดยเฉพาะการเสนอให้มีการถอนทหารแบบมีเงื่อนไขของฝ่ายไทยนั้น นายสุนัน กล่าวว่า

สิ่งนี้ที่ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ถูกต้องเพราะทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันแล้วว่า การถอนทหารออกไปจากสามหมู่บ้าน ก็เพื่อทำให้บริเวณดังกล่าวกลับคืนสู่สภาพเดิม เหมือนก่อนวันที่ 6 มิถุนายน 2527 (การที่) ฝ่ายไทยได้เสนอให้ฝ่ายลาวตอบสนองการถอนทหารด้วยการไม่ให้กำลังทหารของลาวเข้ามาในบริเวณนั้น ข้าพเจ้าถือว่าเป็นการทวงสิ่งตอบแทนจากฝ่ายลาวต่อการถอนทหารออกจากสามหมู่บ้านนั้น โดยไม่มีเหตุผล^{๓๒}

ในการเจรจาครั้งที่ 1 ฝ่ายลาวได้เปลี่ยนท่าทีไปจากเมื่อเดือนพฤษภาคม 2527 ในตอนนั้น กระทรวงการต่างประเทศลาวได้ขอร้องอุปกูตไทยประจำกรุงเวียงจันทน์ นายนิรันดร์ ภาณุพงศ์ ว่า "ขอให้คิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย สามารถเจรจากันได้ แต่ถ้าหากถือเป็นเรื่องใหญ่และเป็นข่าวโด่งดังแล้ว จะทำให้การแก้ไขลำบากเพราะจะกลายเป็นมติมหาชนขึ้นมา"^{๓๓} แต่การเจรจาในครั้งนี้ นายสุนัน กล่าวว่า ผู้นำระดับสูงของไทยมองปัญหาสามหมู่บ้านว่าเป็นเรื่องเล็ก แต่ลาวไม่ถือเป็นเรื่องเล็ก อย่างทหารกัมพูชายังปืนใหญ่มาตกในแดนไทยเท่านั้น ไทยถือเป็นเรื่องใหญ่ เมื่อไทยส่งทหารเข้ายึดสามหมู่บ้านของลาว ขอเรียกร้องให้ถอนทหารออกไป^{๓๔}

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๑}Sompong Kittinaradorn, "Stalemate haunts talks between Thailand, Laos," The Nation (25 July 1984) : 4.

^{๓๒}"ไทย-ลาว กล่าวหาอีกฝ่าย," สยามรัฐ (25 กรกฎาคม 2527) : 12.

^{๓๓}"ลาวยินดีที่เจรจาไทย," ไทยรัฐ (1 มิถุนายน 2527) : 16.

^{๓๔}"ลาวโยกโย้-ไทยล้มเจรจา," มาตุภูมิ (25 กรกฎาคม 2527) : 16.

ทางฝ่ายไทยได้ตอบโต้ฝ่ายลาวดังนี้ นายชัช อรรถยุกติ กล่าวว่า ตามหลักฐานและแผนที่ที่ฝ่ายไทยมีอยู่แสดงว่า สามหมู่บ้านอยู่ในดินแดนไทย แต่ขณะเดียวกัน ลาวก็ยืนยันว่าสามหมู่บ้านอยู่ในดินแดนลาว ทั้งไทยและลาวจึงจะต้องเจรจาแก้ปัญหาโดยสันติวิธี เพื่อให้มีการพิสูจน์ให้ชัดว่า หมู่บ้านทั้งสาม หมู่บ้านหนึ่งหมู่บ้านใดอยู่ในดินแดนของประเทศใด ถ้าผลของการสำรวจได้แสดงให้เห็นชัดแจ้งว่าอยู่ในเขตลาว ประเทศไทยก็จะยอมเคารพถือว่าหมู่บ้านนั้น ๆ เป็นของลาว แต่ถ้ามีการสำรวจและพิสูจน์แน่ชัดว่าเป็นของไทย ลาวก็ต้องให้ความเคารพและนับถือเช่นกัน ฝ่ายไทยยึดหลักการข้างต้นในการเจรจากับลาวมาโดยตลอด⁴³

ขณะเดียวกัน นายสุจินดา กล่าวว่า ตามที่ฝ่ายลาวออกแถลงการณ์ตอนหนึ่งว่า สามหมู่บ้านเป็นของลาว โดยอ้างประวัติศาสตร์และยึดเอาสันปันน้ำเป็นเครื่องชี้พรมแดนนั้น ฝ่ายไทยก็เห็นด้วยในการแบ่งโดยสันปันน้ำ ระหว่างการเจรจาฝ่ายไทยได้เสนอตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อสำรวจพื้นที่นั้นจริง ๆ ว่าเป็นพื้นที่ของใคร แต่ทางลาวไม่ยอมรับและว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นของลาวแน่⁴⁴

ส่วนการตอบโต้ฝ่ายลาวที่ว่าไทยบุกรุกสามหมู่บ้านของลาวนั้น นายชัช อรรถยุกติ ได้ให้เหตุผลเรื่องการส่งกองกำลังทหารเข้าไปในสามหมู่บ้านเมื่อ 6 มิถุนายน 2527

ว่า เนื่องจากกองกำลังทหารลาวได้โจมตีเจ้าหน้าที่ก่อสร้างทาง ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงต้องปกป้องอธิปไตยเหนือสามหมู่บ้าน โดยการส่งกองกำลังทหารเข้าไปให้การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ก่อสร้างทาง และจากการที่ลาวอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนสามหมู่บ้านนั้น ฝ่ายไทยเห็นว่าเมื่อทั้งสองฝ่ายมีจุดยืนที่แตกต่างกันในเรื่องนี้ ทั้งสองฝ่ายก็ควรจะเปิดการเจรจาทันที เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการแก้ปัญหา (อย่าง) ฉันทันบ้านผือเมืองน้อง แต่ฝ่ายลาวกลับยืนยันกรานว่า สามหมู่บ้านเป็นดินแดนของลาวอยู่ตลอดเวลา โดยปฏิเสธที่จะเข้าใจว่า พื้นที่ดังกล่าวยังคงเป็นพื้นที่ที่เป็นปัญหา และยังไม่ได้มีการแก้ไขปัญหากัน ส่วนในเรื่องที่ไทยขอไม่ให้ฝ่ายลาวส่งกองกำลังทหาร

⁴³ "ไทย-ลาว กล่าวหาอีกฝ่าย..." หน้า 12.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

เข้าไปในสามหมู่บ้าน หลังจากที่ไทยถอนทหารออกมาแล้วนั้น เนื่องจากฝ่ายไทยเห็นว่า หมู่บ้าน ทั้งสามยังเป็นปัญหาพิพาทกันอยู่ จึงควรจะใช้หลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะ โดยให้พื้นที่ดังกล่าว ปลอดภัยจากกองกำลังทหารของทั้งสองฝ่าย การที่ลาวได้ตั้งข้อเสนองานว่า พื้นที่สามหมู่บ้านควรจะถูกคืนสถานะให้กลับสู่สภาพเดิมก่อนเกิดความขัดแย้ง (6 มิถุนายน 2527) นั้น ฝ่ายไทยเห็นว่า เป็นเรื่องที่คลุมเครือและอาจเป็นลู่ทางให้ทหารลาวเคลื่อนกำลังเข้ามาในพื้นที่แทน ซึ่งฝ่ายไทยไม่ประสงค์เช่นนั้น⁴⁵

จากการเจรจาต่อรองระหว่างไทยและลาวได้แสดงให้เห็นว่าคู่กรณีทั้งสองมีการมองปัญหาในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ฝ่ายลาวให้ความสำคัญในเรื่องอธิปไตยในสามหมู่บ้านเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงการพิสูจน์อธิปไตย ฝ่ายลาวเห็นว่าไทยส่งกองกำลังเข้ายึดสามหมู่บ้านของลาว เป็นเรื่องที่ไม่ประนีประนอมไม่ได้ และจะต้องแก้ปัญหาเรื่องกองกำลังเสียก่อน ก่อนที่จะดำเนินการขั้นตอนอื่น ๆ ต่อไป ในขณะที่ฝ่ายไทยเห็นว่าปัญหาสามหมู่บ้านเป็นการกระทบกระทั่งกันตามพรมแดนทั่ว ๆ ไป เนื่องมาจากยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าอธิปไตยในสามหมู่บ้านเป็นของฝ่ายใด ฉะนั้นในขณะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพิสูจน์อธิปไตยเสียก่อน และควรจะมีการตั้งเขตปลอดทหารขึ้น เพื่อความยุติธรรมต่อทั้งสองฝ่าย

อย่างไรก็ตาม เรื่องของความได้เปรียบหรือเสียเปรียบเป็นสิ่งของแต่ละฝ่ายไม่สามารถยอมรับได้ในขณะนั้น จึงเป็นเหตุให้การแก้ไขปัญหาในขั้นตอนอื่น ๆ ชะงักงันไป โดยเฉพาะฝ่ายลาวได้ใช้ขั้นตอนการส่งคณะกรรมการเข้าไปพิสูจน์พื้นที่สามหมู่บ้านมาเป็นเงื่อนไขให้ฝ่ายไทยถอนทหาร โดยกล่าวว่า พื้นที่สามหมู่บ้านจะต้อง "ได้รับการคืนสถานะกลับสู่สภาพเดิม ก่อนวันที่ทหารไทยเข้าไปยึดจากทหารลาว" ถ้าคำเรียกร้องของฝ่ายลาวได้รับการยอมรับแล้ว จึงจะมีการตั้งคณะเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคร่วมเข้าไปสำรวจพื้นที่พิพาทดังกล่าว⁴⁶ ในเรื่องนี้

⁴⁵"Why diplomacy turns sour," The Nation (25 July 1984) : 4.

⁴⁶Sompong Kittinaradorn, "Stalemate haunts talk between Thailand, Laos," p. 4.

ผู้แทนไทยได้แถลงเมื่อการเจรจายุติลงว่าทั้งสองฝ่ายสามารถเห็นชอบในหลักการที่จะให้มี
เจ้าหน้าที่ระดับเทคนิคมาร่วมกันสำรวจและกำหนดเขตแดนกันใหม่⁴⁷

ผลการเจรจาระหว่างไทยและลาวในครั้งที่ 1 นายสุบัน สะลิตทิลาด
กล่าวว่า ตามความเห็นส่วนตัวแล้ว การเจรจาครั้งนี้ถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ เพราะทั้ง
สองฝ่ายไม่สามารถมีข้อตกลงร่วมกัน⁴⁸ และว่าปัญหาต่าง ๆ ก็สามารถตกลงกันได้ แต่ติดเรื่อง
การเคลื่อนไหวของกองกำลังทหารไทย⁴⁹ ปัญหาต้นตอที่เป็นกุกญแจแก่ไขกรณีพิพาทนั้น คือ การ
ถอนทหารไทยออกจากสามหมู่บ้าน สิ่งที่ตกลงกันไม่ได้คือกรณีที่ไทยเจาะจงลงไปขอเสนอให้
ลาวรับปากจะไม่ส่งทหารเข้าไปในสามหมู่บ้าน หากไทยถอนทหารออก⁵⁰

หน่วยงานของไทย : การกำหนดข้อต่อรองกับลาว

เมื่อพิจารณาจุดยืนของฝ่ายไทยภายหลังการส่งกองกำลังทหารเข้าสาม
หมู่บ้าน จะพบว่าข้อเสนอของฝ่ายลาวเป็นสิ่งที่ขัดกับจุดยืนของไทยโดยสิ้นเชิง จนไม่มีท่าทีว่า
ฝ่ายไทยจะยอมรับเรื่องการถอนทหารออกจากสามหมู่บ้านได้ เริ่มจากในวันที่ 15 มิถุนายน
2527 นายอาสา สารสิน ได้ชี้แจงให้ นายคำพันธ์ สิมมาลาวง เอกอัครราชทูตลาวประจำ
ประเทศไทยได้ทราบว่ ประเทศไทยไม่สามารถยอมรับข้อเสนอของลาวในการเปิดการเจรจา
แบบมีเงื่อนไขได้⁵¹ ทางด้าน พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กล่าวว่า ไทยจะยอมถอนกำลังทหาร

⁴⁷ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 32 (3-9 สิงหาคม 2527) : 872.

⁴⁸ "ไทย-ลาว สาดโคลนนัว....," หน้า 16.

⁴⁹ "ไทย-ลาว เลื่อนเจรจา พุดกัน 3 วันยังไม่ยุติ," ไทยรัฐ (26 กรกฎาคม
2527) : 6.

⁵⁰ "ไทย-ลาว สาดโคลนนัว....," หน้า 16.

⁵¹ "Thailand keeps door open for Lao talks," อ่างแล้วในเชิงอรธ
ที่ 28.

ออกจากสามหมู่บ้านก็ต่อเมื่อ ลาวสามารถพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าสามหมู่บ้านเป็นของลาว⁵² และว่า "ผมสามารถหาไปได้ ไปดูภูมิประเทศสันปันน้ำ สันเขาเป็นอย่างไร จะมาพูดอย่างนั้นอย่างนี้ ผมไม่ฟังหรอกครับ เพราะผมเป็นทหาร หากจำเป็นจะต้องรักษาอธิปไตย ผมก็ต้องทำ ไม่เช่นนั้น ผมก็ไม่ควรอยู่ในหน้าที่นี้ ผมจะต้องทำอย่างดีที่สุด"⁵³ ทางด้านนาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ กล่าวว่า "เราจะอยู่ที่นั่น (สามหมู่บ้าน) ต่อไป เพราะเป็นดินแดนของเรา เราจะถอนกองกำลังทหารออกมาจากดินแดนของเราได้อย่างไร"⁵⁴

ถ้าจะว่าไปแล้ว การที่ลาวเสนอให้ไทยถอนทหารออกจากสามหมู่บ้าน ซึ่งลาวอ้างว่าเป็นของตนย่อมหมายความว่า ไทยได้ใช้กำลังทหารรุกกรานอธิปไตยของลาว จึงเป็นสิ่งที่ไทยยอมรับไม่ได้ ตลอดเวลานับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ในวันที่ 6 มิถุนายน 2527 ไทยได้ให้เหตุผลว่า ไม่ได้บุกรุกดินแดนลาว เพราะสามหมู่บ้านเป็นของไทย หากแต่ทหารลาวเข้ามาโจมตีเจ้าหน้าที่ก่อสร้างทางสายยุทธศาสตร์ของไทย ฝ่ายไทยจึงต้องส่งกองกำลังทหารเข้าไปให้การคุ้มครองตั้งค่ายแข็งแรงของพลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา ที่ว่า "เราไม่ได้ส่งกำลังทหารเข้าไปเพื่อยึดครองสามหมู่บ้าน แต่เพื่อการก่อสร้างถนน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาชนบทของไทย ถ้าลาวมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือมากกว่าหลักฐานของไทย โดยแสดงให้เห็นว่าสามหมู่บ้านเป็นของลาวแล้ว ขอให้มาเจรจาและนำมาให้เราดู"⁵⁵

⁵² "New move to solve row over border villages," Bangkok Post (16 June 1984) : 1.

⁵³ "อาทิตย์ พกพระ ใช้ขันติได้แล้ว," หน้า 16.

⁵⁴ "Move to defuse villages dispute," Bangkok Post (18 June 1984) : 1.

⁵⁵ "Siddhi seeks new talks on Laos row," Bangkok Post (28 June 1984) : 1.

ในการเจรจาแก้ปัญหาระหว่างไทยและลาวนั้น ประเด็นเรื่องการถอนทหารไม่ใช่ประเด็นเดียวที่มีการหยิบยกขึ้นพูดถึง แต่ยังมีประเด็นว่าด้วยการเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ในสามหมู่บ้านด้วย เพราะเป็นเรื่องหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลต่อการแก้ปัญหาสามหมู่บ้าน และเป็นประเด็นที่ทั้งกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมให้ความสำคัญ ดังนั้น ถ้าฝ่ายไทยไม่ปรับจุดยืนของตนให้มีท่าทีประนีประนอมกับลาวแล้ว ประเด็นเรื่องการพิสูจน์พื้นที่ก็ไม่อาจเกิดผลสำเร็จได้

ในเรื่องนี้ ฝ่ายทหารได้เริ่มปรับท่าทีของตนเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมทางเทคนิคเข้าไปพิสูจน์พื้นที่สามหมู่บ้าน ดังคำกล่าวของพลเอกอาทิตย์ที่ว่า เมื่อมีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันแล้ว ให้ทุกฝ่ายถอนทหารออกมาก็ยินดีไม่ขัดข้อง ขณะนี้เจรจากันมานานแล้ว (เจรจาแบบเงียบ) และเขาก็เห็นด้วย ตนเองบอกไปว่าเมื่อไทยถอนทหารแล้ว ลาวอย่าส่ง (กำลังทหาร) เข้าไป ต่างคนต่างถอน เปิดให้มีการเจรจาระดับกระทรวงการต่างประเทศ ระดับชาติ เรื่องกำลังของไทยถ้ารัฐบาลเห็นว่า การคุ้มกันสร้างทางเพียงพอแล้ว ก็ถอนออกมาได้ ไม่มีปัญหา^{๕๖}

ส่วนทาง กระทรวงการต่างประเทศ ได้แสดงออกถึงความพยายามสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจาระหว่างไทยและลาว ด้วยการออกแถลงการณ์ว่า "เพื่อแสดงเจตนาบริสุทธิ์ของฝ่ายไทยที่จะแก้ไขปัญหโดยสันติวิธี รัฐบาลได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับในท้องที่ที่เกี่ยวข้อง ละเว้นการปฏิบัติการใด ๆ ที่อาจจะกระทบต่อความพยายามที่จะแก้ไขปัญหโดยสันติวิธี และกระทบต่อบรรยากาศที่ดีในการเจรจา"^{๕๗}

^{๕๖} "ลาวเลื่อนเจรจายุติศึก," มติชน (19 กรกฎาคม 2527) : 2.

^{๕๗} "Thailand renews bid to settle border conflict," The Nation (20 July 1984) : 1.

การเจรจาแบบเงียบ* ผ่านทางเอกอัครราชทูตไทยและลาว ดูจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับคู่เจรจาที่ต่างมีจุดยืนเป็นของตนเอง เพราะจะเป็นช่องทางการต่อรองที่สามารถรักษาผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายได้มากกว่าการเจรจากันโดยเปิดเผย ต่อมาเมื่อทั้งสองฝ่ายสามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้จึงเปิดการเจรจาอย่างเป็นทางการ วิธีการนี้อาจจะทำให้การเจรจาเป็นผลสำเร็จ

อนึ่ง ในกรณีที่ฝ่ายลาวตกลงยอมเปิดการเจรจาแบบเป็นทางการกับไทย ตั้งแต่ครั้งที่ 1 นั้น อาจเป็นไปได้ว่า ฝ่ายลาวจะต้องคาดหวังผลสำเร็จที่จะได้รับจากการเจรจากับไทย และเป็นไปได้ว่าผลสำเร็จนั้นจะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับการถอนกองกำลังทหารไทยจากสามหมู่บ้าน เพราะเรื่องกองกำลังทหารในสามหมู่บ้านเป็นเป้าหมายสูงสุดของลาว และเป็นเงื่อนไขที่ลาวยืนยันต่อฝ่ายไทยในการเปิดการเจรจา ดังนั้น ถ้าหากลาวไม่ได้เห็นช่องทางที่จะได้ประโยชน์ก็อาจจะไม่มาเจรจา ในขณะเดียวกัน กระทรวงการต่างประเทศซึ่งต้องรับผิดชอบเปิดการเจรจากับลาวให้สำเร็จ ก็คงจะต้องพิจารณาและเอาใจใส่ประเด็นการถอนกองกำลังทหารในสามหมู่บ้านเป็นสิ่งแรก เพราะเป็นอุปสรรคสำคัญของการเจรจา พร้อมกันนี้ กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมจะต้องมีการหารือกันในเรื่องนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลการหารือจึงมีลักษณะเป็นการปรับท่าทีของฝ่ายไทยในที่สุด

นอกจากนั้นช่วงก่อนหน้านี้นี้ คือในวันที่ 29 มิถุนายน 2527 กระทรวงการต่างประเทศได้แสดงความมั่นใจมากกว่า ผลจากการเจรจาแบบเงียบ จะทำให้สามารถ

* พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา กล่าวว่า กระทรวงการต่างประเทศกำลังหาช่องทาง การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งอย่างเงียบ ๆ และ นายอาสา สารสิน ปลัดกระทรวงการต่าง ประเทศได้หารือในปัญหานี้กับเอกอัครราชทูตลาว ประจำกรุงเทพฯ นายคำพันธ์ สิมมาลาว จาก "Siddhi seeks new talks on Laos row," Bangkok Post (28 June 1984) : 1.

เปิดการเจรจาระหว่างไทยและลาวได้สำเร็จ กล่าวคือ ในวันดังกล่าว พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หัวหน้าพรรคชาติประชาธิปไตย ในฐานะประธานคณะกรรมการต่างประเทศ ได้เชิญตัวแทนของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ และกรมตำรวจ มาชี้แจงเกี่ยวกับเหตุการณ์สามหมูบ้าน โดยมีคณะกรรมการทหาร*ร่วมรับฟังด้วย และต่อมาพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้ชี้แจงว่า ทางกระทรวงการต่างประเทศเองได้แจ้งให้ทราบว่า "เรื่องนี้กำลังคืบหน้าไปด้วยดี ซึ่งทั้งสองฝ่าย (ไทยและลาว) ต่างยอมรับในความถูกต้อง และเหตุผล" และว่า

กระทรวงการต่างประเทศได้ยืนยันว่า ไม่มีการล้มแผนเจรจาแต่อย่างใด แต่ตกลงกันจะดำเนินการจากข้างล่างขึ้นมาถึงข้างบน... พร้อมทั้งกล่าวให้เห็นว่า... กระทรวงการต่างประเทศแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างน่าพอใจ ไม่ทำให้เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่... และกล่าวฝากกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงมหาดไทยว่า สิ่งที่เป็นนโยบายทางการเมือง ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่รัฐและประชาชนสุขแห่งความร่วมมือในพื้นที่ภูมิภาค ก็ขอให้หน่วยเหนือได้ทำความเข้าใจกับระดับล่างสุดให้เป็นที่เข้าใจตรงกันด้วย^{๕๐}

การแสดงท่าทีของประธานคณะกรรมการต่างประเทศ ดังได้กล่าวมาน่าจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของกระทรวงการต่างประเทศ คือนอกจากจะได้รับการสนับสนุนแล้ว ยังอาจช่วยลดกระแสความเคลื่อนไหวของนักการเมืองกลุ่มหนึ่ง เช่น พรรคชาติไทย ที่ได้ยื่นข้อคัดค้านเกี่ยวกับปัญหาสามหมูบ้าน จังหวัดอุดรธานีเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรนัดพิเศษ เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2527 ซึ่งในตอนนั้น รัฐบาลได้มอบหมายให้พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และ พลเอก พะเนียง กานตะรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้ชี้แจงสถานการณ์

*ประธานคณะกรรมการทหารในขณะนั้น คือ พันโท สนั่น ขจรประศาสน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์

^{๕๐}"การแก้ปัญหาไทย-ลาวน่าพอใจยิ่ง," เดลินิวส์ (30 มิถุนายน 2527) : 2.

ผลสำเร็จของการเจรจาแบบเจียบหรือแบบไม่เป็นทางการได้สร้าง
ความมั่นใจให้กับฝ่ายไทยอย่างมาก ในวันที่ 19 กรกฎาคม 2527 กระทรวงการต่างประเทศ
ได้ออกแถลงข่าวว่า ความคืบหน้าของการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างประเทศทั้งสอง
ได้พัฒนาไปด้วยดีถึงขั้นจะช่วยให้คู่เจรจาลาวและฝ่ายไทยสามารถออกแถลงการณ์ร่วมกันได้
เมื่อการเจรจาอย่างเป็นทางการ ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2527 เสร็จสิ้นลง
ในแถลงการณ์ร่วมดังกล่าวจะระบุหลักการที่ทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา
และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจากันอย่างเป็นทางการ ในแถลงการณ์ร่วมนี้ รัฐบาลไทยจะ
ยึดถือหลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกันเป็นหลัก^{๕๙} ในทำนองเดียวกัน พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก
กล่าวว่า การดำเนินความพยายามในการแก้ไขปัญหาพิพาทระหว่างประเทศไทยและลาว
คืบหน้าไปด้วยดี และว่าคงจะสามารถออกแถลงการณ์ร่วมกันได้ในเร็ว ๆ นี้^{๖๐}

อย่างไรก็ตาม เมื่อฝ่ายไทยและลาวเปิดการเจรจากันในระดับคณะทำงาน
ขึ้นในวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2527 การเจรจากลับไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะทั้งสอง
ฝ่ายไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ ฝ่ายลาวเองต้องพลาดเป้าหมายในการขอให้ไทยถอน
ทหารออกจากสามหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลประโยชน์สำคัญของลาว ในขณะที่เดียวกันฝ่ายไทยก็ไม่สามารถ
ขอให้ลาวตกลงร่วมส่งคณะกรรมการร่วมทางเทคนิคเข้าไปสำรวจในพื้นที่สามหมู่บ้านได้

ความล้มเหลวในการเจรจาครั้งที่ 1 นี้ นายโกสอน พมวิหาน
นายกรัฐมนตรีลาวได้ชี้แจงไว้ในจดหมายที่มีถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ดังนี้

ฝ่ายลาวยึดมั่นในการแก้ไขปัญหาโดยการเจรจา ในการพบปะแต่วันที่ 28
มิถุนายน ถึงวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1984 (2527) ฝ่ายไทยได้เห็นดี

^{๕๙}"Thailand renews bid to settle border conflict," p. 3.

^{๖๐}"Laos 'ready' to discuss villages," Bangkok Post (20 July 1984) : 5.

ถอนกองทหารออกจากสามหมู่บ้านของลาว ขอร้องให้ลาวช่วยรักษาหน้าให้แก่ กองทหารไทยด้วย ส่วนฝ่ายลาวก็ได้เห็นดีว่า ไม่ระบุนเกี่ยวกับการถอน กองทหารไทยไว้ในแถลงการณ์ร่วมที่จะออกประกาศอย่างเปิดเผย เพียงแต่ระบุน ไว้ในบันทึกข้อตกลง เพื่อจะปฏิบัติโดยไม่ออกประกาศ

แต่ในการเจรจาครั้งที่ 21-23 กรกฎาคม ค.ศ. 1984 (2527) ฝ่ายไทยได้บิดเบือนต่อสิ่งที่เขาได้ตกลงแล้วนั้นอย่างสิ้นเชิง เขายังได้ทวง ให้ลาวละทิ้งอธิปไตยของตนต่อสามหมู่บ้าน เขามีแต่กลวยการเจรจาเพื่อ ทำให้การยึดครองสามหมู่บ้านนั้นกลายเป็นถูกต้องและประวิงเวลายึดครอง ต่อไป⁶¹

เหตุการณ์ตามที่ฝ่ายลาวชี้แจงมานั้น มีเนื้อหาทำนองเดียวกับในเอกสาร ซึ่งฝ่ายลาวจัดทำเพื่อเสนอต่อเลขาธิการสหประชาชาติ เอกสารดังกล่าวยังระบุอีกว่า

การเจรจาในช่วงเวลาดังกล่าวดำเนินการโดยนายคำพัน สิมมาลาวง เอกอัครราชทูตลาวประจำกรุงเทพฯ และพลโทชวลิต ยงใจยุทธ รองเสนาธิการ ทหารบกไทย ฝ่ายยุทธการในฐานะผู้แทนของรัฐบาลและกองทัพไทย พร้อมทั้งชี้แจง ว่าในการเจรจาระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2527 ฝ่ายไทยได้เปลี่ยนจุดยืน ของตนแล้ววางเงื่อนไขและตั้งเงื่อนไขแลกเปลี่ยน คือ เมื่อไทยถอนกองกำลัง ทหารแล้ว ฝ่ายลาวจะต้องไม่ส่งกองกำลังทหารลาวเข้าไปในสามหมู่บ้าน⁶²

⁶¹ "เหตุการณ์และข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ลาว-ไทย..." หน้า 77.

⁶² Letter dated 29 August 1984 from the Permanent Representative of the Lao People's Democratic Republic to the United Nations address to the Secretary - General, A/39/451, S/16727 (4 September 1984) : 7.

บทบาทของหน่วยงานภายในของไทยในการเจรจากับลาวครั้งที่ 1 นั้น อาจกล่าวได้ว่า ไม่ใช่เป็นบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพียงหน่วยงานเดียว หากแต่กระทรวงกลาโหมได้เข้ามามีบทบาทด้วย แต่มิได้กระทำโดยเปิดเผย เหตุการณ์สนับสนุนก็คือ นายสุนัน สะลิตทิลาดได้ยกเลิกกำหนดการเดินทางเข้าพบปะกับพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ในทันทีที่การเจรจาดังกล่าวล้มเหลว ทั้ง ๆ ที่ได้ติดต่อกำหนดการเข้าพบไว้ชัดเจนแล้ว คือวันที่ 24 กรกฎาคม 2527 แต่ผู้แทนลาวกลับเดินทางเข้าพบพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2527 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการเจรจา นายสุนันให้เหตุผลที่งดการเข้าพบในครั้งนี้ว่า เพราะไม่ได้เตรียมตัวดีพอ ซึ่งเชื่อว่าจะไม่เป็นผลดีจึงขอไว้เป็นโอกาสหน้า^{๕๓} ทางด้าน พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กล่าวว่า การที่นายสุนัน เปลี่ยนใจไม่พบตนอย่างกระทันหันนั้น อาจจะมีสาเหตุมาจากเหตุผลทางการเมืองบางอย่าง^{๕๔}

นอกจากนี้ พลเอกอาทิตย์ ยังได้แสดงตนว่าเป็นผู้ทรานเนื้อหาการเจรจาระหว่างไทยและลาวด้วย แม้พลเอกอาทิตย์ จะกล่าวว่า "ตนเองเป็นทหารของรัฐบาล มีหน้าที่ป้องกันประเทศ ไม่มีสิทธิและหน้าที่จะไปเจรจากับใคร"^{๕๕} ก็ตาม เรื่องนี้เห็นได้จากการเปรียบเทียบเนื้อหาในการเจรจาซึ่งฝ่ายลาวและพลเอกอาทิตย์ กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ฝ่ายลาวกล่าวว่า

การเจรจาช่วงวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2527 ระหว่างผู้แทนลาวและไทย ที่กรุงเทพฯ ฝ่ายไทยได้เปลี่ยนคำพูดของตนแล้ววางเงื่อนไขสำหรับการถอนทหารของไทย ดังนี้ ฝ่ายไทยจะถอนทหารออกไป แต่ฝ่ายลาวก็ต้องไม่ส่ง

^{๕๓}"ไทย-ลาว สาดโคลน นิ้ว...." น. 16.

^{๕๔}"Lao border talks end in deadlock," Bangkok Post (25 July 1984) : 3.

^{๕๕}"อาทิตย์ได้ลาวว่าไทยไม่เคยเป็นข้าใคร," มติชน (27 กรกฎาคม 2527): 16.

กำลังทหารเข้าไปในสามหมู่บ้านนั้น ยิ่งกว่านั้น ทั้งสองฝ่ายต้องถอนทหารของตนออกห่างจากบริเวณสามหมู่บ้านด้านละ 30 กิโลเมตร⁶⁶

ในขณะที่พลเอกอาทิตย์ กล่าวในทำนองเดียวกันว่า

เราเองก็ยอมทุกอย่าง ให้ถอนทหารเราก็ยอม แต่เรามีข้อแม้ว่า จะต้องถอนด้วยกัน เขาจะเอาคนของเขาเข้ามา เราบอกไม่ได้ ถอนจะต้องถอนด้วยกัน เดิมที่ปัญหามันอยู่ตรงนี้และมีการพูดกันจนถึงขั้นจะออกไปข้างละเท่าใด แต่ปัญหายังยังเป็นปัญหา เขาจะต้องกลับไปรายงาน เพราะเขาไม่ถืออำนาจเต็ม ไม่ถืออำนาจสิทธิขาดไม่เหมือนทางเรา⁶⁷

ในการเจรจาครั้งนี้ แม้ภาพที่ปรากฏออกมาจะแสดงว่า ข้อเสนอของคู่เจรจาลาวและไทยมีความแตกต่างกันและไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ก็ตาม แต่ผู้แทนไทยและลาวต่างเห็นพ้องกันว่า การเจรจาดำเนินไปในบรรยากาศที่ดี โดยนายชัช อรรถยุกติ รองอธิบดีกรมการเมืองได้แถลงถึงการเจรจาระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2527 ว่า การเจรจาทวิภาคีระหว่างคณะผู้แทนไทยและลาว ดำเนินภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตร มีความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันที่จะแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ทั้งสองฝ่ายสามารถทำความเข้าใจและเห็นพ้องกันในหลายประเด็น แต่โดยที่ปัญหานี้มีความละเอียดอ่อนมาก จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบและมีหลายประเด็นที่ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในครั้งนี้⁶⁸ และพลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา กล่าวว่า คณะเจรจาลาวมีความจริงใจที่จะแก้ไขปัญหาขัดแย้งอย่างแท้จริง ทำให้

⁶⁶ ข่าวสารสารธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เลขที่ 08/84 (17 กันยายน 2527.)

⁶⁷ "ไทย-ลาว เลื่อนเจรจา คุยกัน 3 วัน...." หน้า 6.

⁶⁸ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 32 (3-9 สิงหาคม 2527) : 872.

บรรยากาศการเจรจาเป็นไปอย่างดีมาก^{๖๙} ในขณะที่เดียวกันนายสุนัน กล่าวว่า ในการเจรจาที่กระทำมาเป็นเวลาสามวันนั้นตนสังเกตเห็นว่า คณะผู้แทนไทยมีความพยายามเพื่อให้บรรลุข้อตกลงร่วมกัน ดังนั้น มีบางปัญหาที่ได้รับความเห็นพ้องต้องกัน "แต่ภายหลังจากการพบปะกันแต่ละครั้ง และภายหลังจากที่ฝ่ายไทยได้รายงานให้เจ้าหน้าที่ชั้นสูงที่เกี่ยวข้องของไทยได้ทราบ ทางฝ่ายไทยก็มักจะนำปัญหาใหม่มาเสนอ เปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ ฉะนั้นการพบปะเจรจาจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ปัญหาที่เป็นต้นตอและกฏเกณฑ์อื่นก็คือการถอนทหารไทยออกจากสามหมูบ้าน"^{๗๐} และว่าการเจรจาที่ไม่บรรลุผลในคราวนี้นั้นเป็นเพราะในขั้นตัดสินปัญหา ฝ่ายไทยไม่มีความจริงจังพอ^{๗๑} ดังนั้น ความล้มเหลวในการเจรจาดังนี้ น่าจะเนื่องมาจากปัญหาภายในระบบราชการไทยนั่นเอง

5.2) การเจรจาระหว่างไทยและลาวครั้งที่ 2

หน่วยงานของไทย : การกำหนดข้อตกลงกับลาว

การเจรจาระหว่างไทยและลาวครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 6-15 สิงหาคม 2527 นับเป็นการเจรจาต่อเนื่องจากครั้งที่ 1 ดังนั้น โอกาสที่การเจรจาในครั้งนี้จะประสบความสำเร็จน่าจะมามากขึ้น เนื่องจากคู่เจรจาทิ้งสองฝ่ายได้รับรู้จุดยืนของแต่ละฝ่ายมาแล้วจากการเจรจาครั้งที่ 1 แต่เมื่อเปิดการเจรจากันเพียงวันแรก ผลการเจรจาลับไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะต่างฝ่ายต่างยืนยันทามจุดยืนเดิมของตน ในการเจรจาดังนี้ นอกจากฝ่ายลาวจะยืนยันข้อเรียกร้องให้ไทยถอนทหารออกจากสามหมูบ้านแล้วยังพยายามหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การปกครองและแผนที่มาแสดงเพื่อให้ฝ่ายไทยยอมรับว่าสามหมูบ้านเป็นของลาวด้วย ความประสงค์ของฝ่ายลาวก็คือ ต้องการให้ปัญหาสามหมูบ้านยุติลงบนโต๊ะเจรจามากกว่าการเข้าไป

^{๖๙} "Lao team to return for consultations," p. 1 และ

"ลาวโยกโย้ ไทยล้มเจรจา," หน้า 16.

^{๗๐} "ไทย-ลาวกล่าวหาอีกฝ่าย...", น. 12.

^{๗๑} "ไทย-ลาว สาดโคลนน้ำ...", น. 16.

สำรวจพื้นที่ แต่ทางฝ่ายไทยได้ปฏิเสธข้อเสนอลาว เพราะไม่เห็นด้วยกับเรื่องการให้แผนที่เป็นเครื่องชี้ขาดปัญหาความขัดแย้ง แต่ประสงค์ให้มีการพิสูจน์พื้นที่ร่วมกันเป็นหลัก ฝ่ายไทยเห็นว่าปัญหานี้เป็นปัญหาทางเทคนิค เนื่องจากแผนที่ของทั้งสองฝ่ายมีความแตกต่างกันในเรื่องที่ตั้งสันปันน้ำ เมื่อทั้งสองฝ่ายเปิดการเจรจากันในวันต่อ ๆ มา จึงกลายเป็นเรื่องของการโต้แย้งกัน จนกระทั่งจบการเจรจา

ภายหลังจากการพิจารณาหลักฐานทางแผนที่ สนธิสัญญาและหลักฐานอื่น ๆ ร่วมกันระหว่างไทยและลาวแล้ว ฝ่ายไทยลงความเห็นว่าจะต้องมีการพิสูจน์พื้นที่ร่วมกัน นายชัชวอรธฤทธิ กล่าวไว้ว่า ไทยพยายามแก้ปัญหามาให้ตรงจุดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเส้นเขตแดนในสามหมู่บ้าน "ขอทำความเข้าใจอีกครึ่งหนึ่งว่าประเด็นสำคัญของปัญหาก็คือ ตำแหน่งที่ตั้งที่ถูกต้องของเส้นเขตแดนในพื้นที่พิพาท ปัญหาทั้งหมดอยู่ตรงนี้" และนายสวนิต คงศิริ กล่าวไว้ว่า การหารีหรือระดับเทคนิค โดยพิจารณาในแง่กฎหมายและหลักฐาน ในการเจรจาครั้งที่ผ่านมานี้ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ จนถึงขั้นที่ว่า การอ้างอธิปไตยของทั้งสองฝ่าย จะต้องได้รับการพิสูจน์โดยทางเทคนิคร่วมกัน⁷² และว่า "การที่จะเอาแผนที่มาตัดสินเด็ดขาด เราไม่ยอมรับ เพราะแผนที่ไม่ใช่สิ่งตัดสิน เป็นเพียงส่วนประกอบของการเจรจา ที่ถูกจะต้องพิสูจน์กันว่าจะไร้อยู่ตรงไหน และที่สำคัญคือ สันปันน้ำอยู่ตรงไหน"⁷³

ฝ่ายไทยพยายามให้เหตุผลเพื่อโน้มน้าวฝ่ายลาวให้ตกลงส่งคณะกรรมการร่วมทางเทคนิคเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ และพยายามชี้แจงให้ลาวยอมรับว่า การแก้ไขปัญหาคือต้องเริ่มต้นจากความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน โดยเฉพาะลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างอ้างอธิปไตยต่อไป โดยไม่รับฟังคำอ้างของอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่เป็นการยุติปัญหา นายรังสรรค์ พหุโยธิน ย้ำท่าทีของ

⁷²"Thailand calls off border dispute talks with Laos,"

The Nation (16 August 1984) : 3.

⁷³"ไทย-ลาว ขัดแย้ง"แผนที่" เสร็จจากต่อ," มติชน (11 สิงหาคม 2527) : 16.

ไทยว่า เรายังคงยึดหลักการเดิม คือ ความถูกต้องและยุติธรรม และเชื่อว่า หากทั้งสองฝ่ายยึดหลักการเดียวกันเช่นนี้ การเจรจาจะบรรลุผล และถ้าลาวคิดว่า หมู่บ้านทั้งสามเป็นของลาว เราก็เคารพในความคิดและในขณะเดียวกัน ถ้าหากไทยคิดว่าสามหมู่บ้านเป็นของไทย ฝ่ายลาวก็ควรจะเคารพในความคิดของไทยบ้าง แล้วเราจะได้มาพิสูจน์กัน และยอมรับผลการพิสูจน์ของคณะกรรมการฝ่ายเทคนิค⁷⁴

ปัจจัยประการหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อความพยายามให้มีการพิสูจน์พื้นที่สามหมู่บ้านก็คือ ทั้งไทยและลาวต่างยอมรับหลักการใช้สันปันน้ำเป็นแนวแบ่งเขต และทั้งสองฝ่ายก็ได้อ้างว่าแผนที่ของตนจัดทำขึ้นตามหลักการนี้ ในส่วนนี้ฝ่ายไทยเห็นว่ายังพอมีโอกาสในการแก้ปัญหา เพื่อพิสูจน์ทราบว่ายธิปไตยในสามหมู่บ้านเป็นของฝ่ายใด และปัญหาจะได้อยู่ติงในที่สุดก่อนหน้านี้ นายสุนัน ได้ยื่นในแถลงการณ์ของลาวเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2527 ว่า ฝ่ายลาวยอมรับการใช้สันปันน้ำเป็นแนวแบ่งเขต⁷⁵ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยเห็นว่า พื้นที่ในสามหมู่บ้านควรจะถูกระบุเป็นเขตปลอดทหารเสียก่อน เพื่อให้การสำรวจเป็นไปอย่างราบรื่น⁷⁶

ในการเจรจาต่อรองกับลาวในครั้งที่ 2 กล่าวได้ว่ากระทรวงการต่างประเทศได้พยายามผลักดันอย่างเต็มที่เพื่อให้มีการพิสูจน์พื้นที่สามหมู่บ้าน ฝ่ายทหารเองก็แสดงจุดยืนร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศในเรื่องนี้ ด้วยเหตุว่าจะเป็นการออกสำหรับไทยในการนำตัวออกจากปัญหา พลเอกอาทิตย์ ได้แสดงความเห็นไว้อย่างชัดเจนในเรื่องนี้ ดังข้อความว่า

⁷⁴"ลาวยกเขาพระวิหารชู," มาตุภูมิ (11 สิงหาคม 2527) : 16.

⁷⁵"Thai-Lao border meeting ends in deadlock," Bangkok Post

(8 August 1984) : 2.

⁷⁶Ibid.

เราไม่ได้โกหก แผนที่สหรัฐฯทำขึ้นมา ไม่มีใครโกหกได้ ดังนั้นก็ต้องให้
กรรมการสำรวจข้อเท็จจริงไปดูให้ชัดเจน ถ้าเป็นของเขา เราก็ไม่ว่าอะไร
เราพร้อมจะคืนให้ เรื่องนี้ไม่มีการเสียหาย เพราะเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงกัน
เราต้องยอมรับกัน มันไม่เสียหาย เพราะเราต่างก็มีแผนที่กันคนละฉบับ ก็ต้อง
ไปดูข้อเท็จจริงกัน เรื่องความถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ เราตกลงกันอย่างลูกผู้ชาย
ใครถูกต้องก็เอาไป ไม่ได้เสียหายอะไรเลย⁷⁷

ทางฝ่ายลาว คือ นายทองไหล กำมะลิด ได้ให้ความเห็นในเรื่องการ
พิสูจน์พื้นที่ว่า

ระหว่างการประชุม (เจ้าหน้าที่ระดับเทคนิค) ฝ่ายไทยได้เสนอให้ส่งคณะเจ้าหน้าที่
ทางเทคนิคเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ แต่ทางฝ่ายลาวไม่ตกลง โดยต้องการจะให้มีการศึกษา
หลักฐานกันก่อน เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างยืนยันในความถูกต้อง ก็จะมีการเจรจาต่อไป⁷⁸
ตามความเห็นของลาว ความตกลงทางเทคนิคควรจะเกิดขึ้นบนโต๊ะเจรจา ก่อนที่
จะมีการออกไปสำรวจพื้นที่ร่วมกัน⁷⁹

และ ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า

ถ้าหากฝ่ายลาวยอมรับ การส่งเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคร่วมเข้าไปยังสามหมู่บ้าน
ก็เท่ากับว่าลาวปฏิเสธต่อสนธิสัญญา ปี พ.ศ. 2447 ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ให้ความ
ผาสูกแก่ทั้งสองประเทศมาเป็นเวลานาน นอกจากนั้น การส่งทหารเข้าไปยัง
สามหมู่บ้านยังเป็นการละเมิดอธิปไตยของลาวอีกด้วย และหากไทยถอนทหารออก
ก่อนอย่างไม่มีเงื่อนไข ปัญหาสามหมู่บ้านก็จะสิ้นสุดลงอย่างถูกต้อง⁸⁰

⁷⁷ "ลาวยกเขาพระวิหารชู้," หน้า 16.

⁷⁸ "เจรจาไทย-ลาว ยังไม่จบ," มติชน (8 สิงหาคม 2527) : 16.

⁷⁹ "Thai-Lao border meeting ends in deadlock," p. 2.

⁸⁰ "ลาวยกเขาพระวิหารชู้," หน้า 16.

สภาวะชะงักงันในการเจรจาจะเป็นแรงกดดันประการหนึ่งที่ทำให้ กระทบการต่างประเทศจะต้องเร่งหาทางเจรจากับลาวให้บรรลุเป้าหมาย มิฉะนั้นสภาวะ ดังกล่าวจะก่อผลกระทบตามมาได้หลายประการ กล่าวคือ นอกจากภาพพจน์ของประเทศไทย ที่ลาวเฝ้าโฆษณาโจมตีอยู่เสมอจะได้รับผลกระทบแล้ว ยังอาจจะกระทบต่อความเชื่อมั่นภายใน ประเทศที่มีต่อบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเองด้วย ในขณะที่ล้าหลังความพยายามของ กระทรวงการต่างประเทศที่จะโน้มน้าวฝ่ายลาวดูจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากฝ่ายลาวมีท่าที แข็งกร้าวแบบ "ยืนกรานตายชาติเดียว" มาตั้งแต่เปิดการเจรจา ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอของ ลาวที่กล่าวมา ดังนั้น กระทรวงการต่างประเทศจึงต้องใช้ความพยายามในการหันเข้ามาหารือ กับระหว่างหน่วยงานภายในเพื่อปรับท่าทีกับลาว การเจรจาแบบ "วิ่ง" จึงเกิดขึ้น

โดยนายอาสา สารสิน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางเข้า พบพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ตอนค่ำของวันที่ 9 สิงหาคม 2527 ภายหลังจากการเข้าพบใน ครั้งนี้ นายชัช อรรถยุกติ กล่าวว่า นายอาสาได้รับคำยืนยันจากพลเอกอาทิตย์ ว่า ทหาร พร้อมจะอำนวยความสะดวกให้คณะกรรมการร่วมทางเทคนิค เดินทางผ่านเข้าไปในพื้นที่สาม หมูบ้าน^{๑๑} ส่วนพลเอกอาทิตย์ ได้ชี้แจงในภายหลังว่า (20 สิงหาคม 2527) กระทรวงการ ต่างประเทศเคยมาขอรับรองให้ตนถอนทหารออกไปจากพื้นที่ก่อน ตนเองก็บอกว่าจะถอนก็ได้ใน 24 ชั่วโมง แต่มีเงื่อนไขว่าให้ไปเจรจากับฝ่ายลาวให้เขาถอนทหารออกไปด้วย "ถ้าเราถอน กำลังออกไป ทหารลาวก็จะเข้ามาทันที 'เราจึงไม่ยอมถอนออกมา'^{๑๒} และว่า "ขณะนี้ผมจึงยืน ยืนยันว่าจะถอนทหารก็ต่อเมื่อฝ่ายเขาไม่เข้ามา โดยเราจะส่งคนไปตรวจสอบ ควบคุม"^{๑๓}

^{๑๑} "No conclusive results over Thai-Lao talks," The Nation

(11 August 1984) : 1-2.

^{๑๒} "อาทิตย์ ย้ำ บัองกันอธิปไตย," แนวหน้า (21 สิงหาคม 2527) : 11.

^{๑๓} "อาทิตย์ออกโรงแจ้งไม่ล่าอธิปไตยลาว," มาตุภูมิ (15 สิงหาคม 2527) :

ในวันที่ 10 สิงหาคม 2527 ก่อนเปิดการเจรจาระหว่างไทยและลาว ในช่วงเช้า นายอาสา สารสิน ได้เข้าพบแบบตัวต่อตัวกับนาย สุนัน สะลิตทิลาดและนายคำพันธ์ สิมมาลาวง เพื่อหารือร่างแถลงการณ์ร่วมที่ฝ่ายไทยจัดทำขึ้น ซึ่งพูดถึงแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งสามหมู่บ้าน^{๑๔} โดยยุทธธรรมและสันติวิธีตามหลักฐานว่าด้วยตำแหน่งเขตแดนที่ปรากฏอยู่จริง และระบุให้มีการเดินทางเข้าไปพิสูจน์พื้นที่สามหมู่บ้านร่วมกันโดยคณะกรรมการร่วมทางเทคนิคของทั้งสองฝ่าย ภายหลังการพบปะดังกล่าว คณะเจรจาทั้งสองฝ่ายได้เปิดการเจรจา เพื่อพิจารณาร่างแถลงการณ์ร่วมของไทยโดยใช้เวลานานประมาณ 2 ชั่วโมง แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ ฝ่ายลาวจึงรับร่างแถลงการณ์ร่วมดังกล่าวไว้ศึกษาต่อไป

ในขั้นนี้การจัดทำร่างแถลงการณ์ร่วมของไทยอาจจะมีเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในวันที่ 9 สิงหาคม 2527 พร้อมทั้งยังเกี่ยวข้องกับการเดินทางกลับกรุงเวียงจันทน์ของนายคำพันธ์ สิมมาลาวง ระหว่างวันที่ 11-13 สิงหาคม 2527 ด้วย ทั้งนี้เพื่อนำข้อเสนอของฝ่ายไทยกลับไปหารือกับทางรัฐบาลลาวเสียก่อน ก่อนที่จะมีการตัดสินใจใด ๆ จากฝ่ายลาว

ต่อมาในวันที่ 13 สิงหาคม 2527 เมื่อนายคำพันธ์เดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ ได้พบปะเจรจากับนายอาสา สารสิน อีกครั้งหนึ่ง และในวันนั้น นายอาสา ได้ยื่นเงื่อนไขต่อลาวว่า ถ้าหากการเจรจาระหว่างไทยและลาว ไม่สามารถบรรลุความตกลงในเรื่องแนวทาง และวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งสามหมู่บ้านแล้ว การเจรจาในรอบที่ 2 นี้ควรจะยุติลง^{๑๕} ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายลาวจึงได้ขอเลื่อนการเจรจาในวันที่ 13 เป็นวันที่ 14 สิงหาคม 2527 เพื่อให้เวลาในการพิจารณาข้อเสนอของแต่ละฝ่ายว่าด้วยแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาสามหมู่บ้าน^{๑๖}

^{๑๔}"No conclusive results over....," p. 1.

^{๑๕}"Thai-Lao border talks rescheduled for today," The Nation (14 August 1984) : 2.

^{๑๖}Ibid.

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายลาวได้กล่าวถึงการพบปะกับผู้แทนไทยในวันที่ 13 สิงหาคม 2527 ดังนี้

ผู้แทนไทยได้เสนอแนะคู่เจรจาฝ่ายลาว นายคำพันธ์ ลิมมาลาวง เอกอัครราชทูตลาว ประจำประเทศไทยว่า ควรจะเดินทางเข้าพบพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และ ขอให้พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ถอนทหารไทยออกจากสามหมู่บ้าน ส่วนนายคำพันธ์ จะต้องให้คำมั่นว่า ลาวจะไม่ตั้งกองกำลังทหารของตนไว้ในสามหมู่บ้าน จากนั้น พลเอกอาทิตย์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด กล่าวตอบรับว่า "เห็นด้วยตามข้อเสนอของลาว" แต่ฝ่ายลาวไม่สามารถเห็นพ้องกับข้อเสนอดังกล่าวของไทย

นอกจากนั้น การที่ฝ่ายลาวนำสาสน์มา 2 ฉบับ เพื่อนำทูลเกล้าถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมอบให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ เสนอว่าฝ่ายไทยจะยินยอมให้ผู้แทนลาวได้เข้าเฝ้าและ เข้าพบบุคคลสำคัญได้ภายหลังจากฝ่ายลาวตกลงที่จะเข้าพบพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก เสียก่อน แต่ฝ่ายลาวได้ปฏิเสธข้อเสนอของไทย^{๒๗} *

ส่วนท่าทีฝ่ายลาวที่ปรากฏทั่วไปก็คือ ได้ปฏิเสธแถลงการณ์ร่วมของไทยที่ เสนอไปเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2527 นายทองไหล กำมะลิด ชี้แจงว่า ลาวไม่สามารถยอมรับข้อเสนอของฝ่ายไทยว่าด้วยการสำรวจพื้นที่นิพาท เพราะวิธีการดังกล่าวเท่ากับเป็นการยอมรับแผนที่แสดงเขตแดนที่ไทยจัดทำขึ้น เพื่อสนับสนุนการอ้างกรรมสิทธิ์ของไทย เป็นการแสดงว่า

^{๒๗} Pheuiphanh Ngaosyvathn, "Thai-Lao Relations...", p. 1257.

^{๒๘} 13 สิงหาคม 2527 พลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา แถลงว่า สำหรับสาสน์ของลาวที่มีมาทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี นั้น กระทรวงการต่างประเทศได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และมอบให้แล้ว และได้กราบบังคมทูลฯ และแนะนำว่า ขออย่าเพิ่งเปิดอ่านจนกว่าจะหาทางคลี่คลายปัญหานี้ได้ (สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (21-29 กันยายน 2527) : 1071-1072)

สามหมู่บ้านตั้งอยู่ในจังหวัดอุตรดิตถ์ไม่ใช่อยู่ในดินแดนลาว ทั้ง ๆ ที่แผนที่ฉบับที่ใช้อ้างนั้นไม่มี
 คุณค่าในทางกฎหมาย^{๘๘} ลาวเห็นว่าในทางตรงข้าม แลกเปลี่ยนร่วมดังกล่าวกลับแสดงว่า
 ไทยปฏิเสธสิทธิและอธิปไตยของลาวเหนือสามหมู่บ้าน และยังปฏิเสธหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 ของลาวที่พิสูจน์ว่าลาวเป็นเจ้าของโดยถูกต้องตามกฎหมาย และว่า ตราบใดที่กองกำลังทหาร
 ไทยยังตั้งอยู่ในสามหมู่บ้านต่อไป ย่อมเท่ากับเป็นการชี้ว่า ไทยปฏิเสธสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1907
 (2450) ซึ่งลาวยอมรับไม่ได้^{๘๙} และว่าร่างแถลงการณ์ดังกล่าว แสดงว่าไทยหลบหลีกความรับผิดชอบ
 ที่ฝ่ายไทยส่งทหารเข้าไปยึดครองสามหมู่บ้านโดยผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการไม่ยอมรับรู้
 อธิปไตยของลาว^{๙๐} ส่วนเรื่องที่ฝ่ายไทยเสนอให้ยุติการเผชิญหน้าในพื้นที่ที่มีปัญหานั้น นาย
 ทองไหล กล่าวว่ ลาวเห็นว่าการจำกัดการเคลื่อนไหว เท่ากับเป็นการยอมรับการยึดครอง
 ของฝ่ายไทย^{๙๑}

นายทองไหล กล่าวว่ อย่างไรก็ดี ทางฝ่ายไทยได้ขอถอนแถลงการณ์
 ร่วมที่เสนอในครั้งแรกด้วยเจตนาดี และได้มีข้อเสนอใหม่มาอีก แต่ลาวต้องใช้เวลาในการ
 พิจารณาจึงขอเลื่อนการเจรจาเป็นวันรุ่งขึ้น (15 สิงหาคม) เวลา 10.00 น. และว่าข้อเสนอ
 ใหม่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอของลาว 3 ข้อ (การเจรจาครั้งที่ 1) ในเรื่องนี้ นายอาสา สารสิน
 ชี้แจงว่ (14 สิงหาคม 2527) ทางฝ่ายไทยได้มีการยื่นข้อเสนอใหม่ให้กับทางลาวพิจารณา
 จริง^{๙๒} แต่เจ้าหน้าที่ไทยแย้งว่ "ข้อเสนอดังกล่าวยังคงมีสาระเหมือนเดิม เช่น ไทยต้องการ

^{๘๘}"Lao team 'no' to communique," Bangkok Post (11 August 1984) : 3.

^{๘๙}"Laos asks for adjournment," Bangkok World (14 August 1984) : 1.

^{๙๐}"ไทยยื่นเงื่อนไขใหม่ถกลาว," มติชน (15 สิงหาคม) : 2.

^{๙๑}เรื่องเดียวกัน.

^{๙๒}เรื่องเดียวกัน.

ยุติการเผชิญหน้าระหว่างกัน และทำให้เขตสามหมู่บ้านเป็นเขตปลอดทหาร เพื่อให้คณะกรรมการร่วมทางเทคนิค สามารถเดินทางเข้าไปสำรวจได้ เพื่อเป็นการพิสูจน์ที่ตั้งของสันปันน้ำ ซึ่งใช้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนตามสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม ซึ่งลงนามกันในปี 1907 (2450)"^{๑๓}

ในการตั้งข้อต่อรองของฝ่ายไทยต่อลาวนั้น ฝ่ายลาวกล่าวว่า ในวันที่ 14 สิงหาคม 2527 ปลัดกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งให้เอกอัครราชทูตลาวทราบข้อเสนอดังกล่าว 5 ข้อ ของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งนายเพยพัน เหง้าสิวัต กล่าวว่า เป็นการยื่นข้อเสนอดังกล่าวของพลเอกอาทิตย์ ผ่านทางโทรศัพท์ถึง นายอาสา สารสิน เพื่อให้ลาวตกลงยอมรับตามข้อเสนอดังนี้ 1) ถ้าฝ่ายไทยถอนทหารออกไป ฝ่ายลาวก็จะไม่ส่งกำลังทหารของตนเข้าไปแทน 2) ทั้งสองฝ่ายร่วมกันไปพิสูจน์ภูมิประเทศ 3) ทั้งสองฝ่ายดำเนินการปักหลักเขตแดน 4) ทั้งสองฝ่ายร่วมพิสูจน์และจัดส่งประชาชนกลับคืนถิ่นเดิมตามความสมัครใจ 5) ทั้งสองฝ่ายจะช่วยเหลือประชาชนในสามหมู่บ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากเหตุการณ์วันที่ 6 มิถุนายน 2527"^{๑๔}

ในเช้าวันที่ 14 สิงหาคม 2527 พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ได้พูดถึงการเจรจาระหว่างไทยและลาว ที่สวนรื่นฤดีว่า

ได้เจรจามาถึงขั้นเห็นด้วยที่จะตั้งคณะกรรมการร่วมกัน ทั้งนี้เมื่อจะตั้งกรรมการร่วมกัน ดินแดนดังกล่าวจะต้องเป็นเขตปลอดทหารทั้งสองฝ่าย เพราะกรรมการจะได้ไปดูด้วยความปลอดภัย และว่า ไม่ขัดข้องเรื่องถอนทหาร แต่ได้ขอร้องว่า ถ้าไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๓}"Laos team lobbies for international support," Bangkok Post (15 August 1984) : 1.

^{๑๔}Pheuiphanh Ngaosyvathn, "Thai-Lao Relations....," pp. 1257-1258. และ ข่าวสารสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เลขที่ 08/84 (17 กันยายน 2527), หน้า 8.

ถอนแล้ว ทางลาวจะต้องไม่ส่งกำลังเข้าไปในพื้นที่นั้น ในตอนต้นทางลาวบอกว่าเขาจะส่งกำลังเข้าไป ซึ่งเรื่องก็ยังคงติดขัดกันอยู่ที่ตรงนี้ ขณะนี้จึงยืนยันว่า จะถอนก็ต่อเมื่อลาวไม่เข้ามา^{๑๕}

เมื่อมีการประชุมกันในวันที่ 15 สิงหาคม 2527 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการเจรจาระหว่างไทยและลาวครั้งที่ 2 ปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ เพราะฝ่ายลาวไม่ยอมรับข้อเสนอใหม่ของไทย การเจรจาจึงยุติลงตามเงื่อนไขของไทย คือให้ยุติการเจรจา ถ้าหากฝ่ายลาวไม่ยอมรับข้อเสนอของไทย

ภายหลังการเจรจายุติลง นายทองไหล กำมะลิต ยืนยันที่จะให้มีการแก้ปัญหาด้วยหลักฐานทางแผนที่ต่อไป พร้อมกับขอให้ไทยถอนทหารออกจากสามหมู่บ้าน โดยกล่าวว่า ตลอดระยะเวลาในการเจรจานั้น ฝ่ายลาวได้แสดงหลักฐานต่าง ๆ อย่างพร้อมมูลในการอ้างอธิปไตยเหนือสามหมู่บ้านดังกล่าว ผิดกับไทยซึ่งมีแต่เหตุผลในการหลบหลีก ด้วยการนำเอาแผนที่ที่ไทยทำขึ้นมาอ้าง ซึ่งไม่มีคุณค่าอะไรทางด้านกฎหมาย ลาวเองนั้นไม่ได้เรียกร้องที่เกินความจริงที่ไทยจะรับไม่ได้ เพียงแต่อยากจะให้ทางฝ่ายไทยต้องเคารพสนธิสัญญาและแผนที่ที่ทำไว้กับฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 1904 และ 1907 ซึ่งทางศาลโลกและนักกฎหมายต่าง ๆ ได้พิจารณาจากกรณีการแบ่งเขตแดนระหว่างอินโดจีนฝรั่งเศสกับไทย กรณีการขัดแย้งเขาพระวิหาร เมื่อปี ค.ศ. 1962 เป็นบรรทัดฐาน เมื่อไทยล่วงละเมิดอธิปไตยของลาว ก็ต้องถอนทหารไทยออกไปอย่างไม่มีเงื่อนไข และส่งประชาชนกลับคืนไปยังลาว พร้อมทั้งทำให้สถานการณ์กลับสู่สภาพก่อนวันที่ 6 มิถุนายน 2527 ที่ไทยไม่ยอมรับรัฐสนธิสัญญาและแผนที่ดังกล่าวจะมีใครรับประกันได้ว่าไทยจะไม่ส่งทหารเข้าไปยึดดินแดนของลาวที่อื่น ๆ อีก เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักฐานต่าง ๆ ตามประวัติศาสตร์ก็จะถูกทำลายไป^{๑๖}

^{๑๕}"ไทยยื่นเงื่อนไขใหม่ถกลาว," หน้า 2.

^{๑๖}"เจรจา 3 หมู่บ้านชะงัก," สยามรัฐ (16 สิงหาคม 2527) : 12.

ทางนายชัช อรรถยุกติ กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจคือ ต้องมีการ พิสูจน์พื้นที่^{๑๗} และว่าสำหรับข้อเสนอของฝ่ายลาว ฝ่ายไทยยอมรับไม่ได้เช่นเดียวกัน เพราะ เห็นว่า หากปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว เท่ากับยอมรับว่าทั้งสามหมู่บ้านเป็นของลาวโดยสมบูรณ์ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องมีการพิสูจน์อะไรกันอีก^{๑๘}

ข้อเสนอของฝ่ายไทย และลาวตามที่ปรากฏในครั้งหลังสุด มีดังนี้

ข้อเสนอของไทย

1. ทั้งสองฝ่ายยุติการเผชิญหน้าทางทหารต่อกัน และการโฆษณาโจมตีซึ่งกันและกัน
2. ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่า สนธิสัญญาระหว่างสยาม-ฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1904 (2447) กำหนดให้ใช้เส้นสันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดน
3. ทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดที่จะอำนวยความสะดวกและประกันความปลอดภัยแก่คณะกรรมการร่วมทางเทคนิคที่ไปปฏิบัติหน้าที่
4. ทั้งสองฝ่ายจะเคารพในผลการพิสูจน์ของคณะกรรมการร่วมทางเทคนิค
5. ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนของสามหมู่บ้านกลับคืนบ้านเดิมของตนตามความสมัครใจ โดยมีการพิสูจน์ร่วมกัน
6. ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะร่วมกันพิสูจน์ทราบความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ดังกล่าวต่อประชาชนในสามหมู่บ้าน พร้อมทั้งร่วมกันพิจารณากำหนดมาตรการ เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับเคราะห์ดังกล่าวต่อไป^{๑๙}

^{๑๗}"เจรจาไทย-ลาว เหลวอีก," มติชน (16 สิงหาคม 2527) : 16.

^{๑๘}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๙}"เจรจา 3 หมู่บ้าน พุดกันไม่รู้เรื่อง," แนวหน้า (16 สิงหาคม 2527) : 2.

ข้อเสนอของลาว

1. ฝ่ายไทยถอนกองกำลังทหารของตนออกจากสามหมู่บ้าน
 2. ฝ่ายไทยชดใช้ค่าเสียหายให้กับชาวลาวในสามหมู่บ้าน ที่ได้รับความเสียหายและบาดเจ็บ

3. ฝ่ายไทยต้องปล่อยตัวชาวลาวที่ถูกเจ้าหน้าที่ไทยจับกุมตัวไป

4. ให้มีการสำรวจพื้นที่โดยคณะกรรมการร่วมทางเทคนิค¹⁰⁰

อนึ่ง ก่อนที่การเจรจาครั้งที่ 2 จะยุติลง กระทรวงการต่างประเทศได้ใช้ความพยายามอย่างหนักที่จะให้การเจรจาบรรลุจุดยืนของไทยว่าด้วย การส่งคณะกรรมการร่วมเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ โดยประนีประนอมกับลาวในเรื่องกองกำลังทหารในสามหมู่บ้าน ความพยายามในครั้งนี้ได้ปรากฏชัดเจนกว่าในครั้งที่ 1 หนังสือพิมพ์ The Nation (18 Aug 1984) ได้อ้างข้อมูลจากแหล่งข่าวในกระทรวงการต่างประเทศ ว่า ฝ่ายไทยได้เสนอรูปแบบที่เรียกว่า ความตกลงโดยปริยาย (a tacit agreement) ซึ่งรวมทั้ง "บันทึกช่วยจำที่ไม่ประกาศ" (an unpublicized memorandum of understanding) เพื่อจัดตั้งเขตปลอดทหารขึ้นในพื้นที่ที่เป็นปัญหาและฝ่ายไทยจะประกาศถอนทหารแต่ฝ่ายเดียว¹⁰¹

ทางด้านนายเผยนัน เห่งาสีวัต ได้พูดถึงเรื่องการถอนทหารเช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่า ผู้แทนลาวได้ตกลงจัดทำความตกลงกับไทยในหลายประเด็นเพื่อเป็นการ "รักษาน้ำ" (save face) ซึ่งเป็นปัญหากับผู้นำไทยทั้งสิ้น ฝ่ายไทยได้เสนอให้รวมคำว่า "ยุติการเผชิญหน้าทางทหาร" เอาไว้ในแถลงการณ์ด้วย ความหมายนี้มีผลเท่ากับเป็น "การถอนทหารไทย" ฝ่ายลาวเห็นด้วยในเรื่องนี้ เนื่องจากทหารที่ยึดครองสามหมู่บ้านจะถอนออกมาจากดินแดนลาว ฝ่ายไทยได้เรียกร้องให้ "ลาวจัดตั้งเขตปลอดทหารในสามหมู่บ้าน" ฝ่ายลาว

¹⁰⁰"Thai, Lao continue to disagree in talks," The Nation (15 August 1984) : 2 และ "เจรจาไทย-ลาว เหลวอีก, " หน้า 16.

¹⁰¹"Laos resorting to 'backdoor diplomacy,' say Thai officials," The Nation (18 August 1984) : 2.

ตอบว่า "ก่อนหน้าการเข้ายึดครองสามหมู่นบ้านโดยทหารไทยนั้น ที่นั้นไม่เคยมีกองทหารปกติของลาวประจำอยู่เลย"¹⁰² แต่เมื่อฝ่ายไทยเสนอว่า ข้ออ้างดังกล่าวของลาว ควรจะถูกระบุไว้ในแถลงการณ์ร่วมด้วย แต่ฝ่ายลาวกลับปฏิเสธที่จะให้ทำเช่นนั้น¹⁰³

สำหรับเหตุผลที่ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการทำความตกลงโดยปริยายนั้น The Nation วันที่ 15 สิงหาคม 2527 ได้อ้างความเห็นของเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศว่า "ฝ่ายไทยต้องการให้มีการทำความเข้าใจโดยปริยาย (a tacit understanding) ว่า ทั้งสองฝ่ายคือไทยและลาวจะไม่ส่งกำลังทหารเข้าไปในสามหมู่นบ้านระหว่างการสำรวจพื้นที่ เพื่อกำหนดปักปันเขตแดนขึ้น ซึ่งจริง ๆ แล้ว ฝ่ายไทยก็ตระหนักดีว่าการมีแต่แถลงการณ์เพียงอย่างเดียว ยังไม่เพียงพอที่จะค้ำประกันว่า ลาวจะไม่ส่งกองกำลังทหารเข้าไปในสามหมู่นบ้าน เมื่อไทยถอนทหารออกมาแล้ว หากแต่เราตั้งข้อเสนอนี้เพื่อทดสอบความจริงใจของลาว" แม้ว่าไทยจะมีความตกลงแบบไม่เป็นทางการว่าด้วยการตั้งเขตปลอดทหารกับลาวก็ตาม แต่ก็มิได้มีหลักประกันใด ๆ จากลาวว่า ลาวจะต้องปฏิบัติตาม ฝ่ายลาวอาจจะส่งกองกำลังเข้ามาในพื้นที่ได้ โดยเฉพาะตามขั้นตอนที่ฝ่ายลาวเสนอให้ตนสามารถเคลื่อนย้ายประชาชนลาวกับสู่สามหมู่นบ้านได้ในทันทีที่ไทยถอนทหารออกมาตามขั้นตอนแรกแล้ว ขั้นตอนนี้ย่อมเป็นช่องทางให้ทหารลาวปลอมตัวปะปนไปกับชาวบ้านได้¹⁰⁴

อย่างไรก็ตาม การจัดทำข้อเสนอตามความตกลงโดยปริยายก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างยืนยันลำดับขั้นตอนในข้อเสนอที่แตกต่างกัน (ตามข้อเสนอสุดท้ายของแต่ละฝ่าย) โดยเฉพาะขั้นตอนสำคัญ คือ การส่งคณะกรรมการร่วมทางเทคนิคเข้าไปสำรวจพื้นที่ ซึ่งฝ่ายไทยต้องการให้มีขึ้นในทันทีภายหลังขั้นตอนการถอนกำลังทหาร แต่ฝ่ายลาว

¹⁰² Pheuiphanh Ngaosyvathn, "Thai-Lao relations...", p. 1247.

¹⁰³ Thai, Lao continue to disagree in talks," p. 2.

¹⁰⁴ Ibid.

กลับต้องการให้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ภายหลังจากประชาชนลาวเดินทางกลับเข้าสู่สามหมูบ้านแล้ว ด้วยเหตุนี้ฝ่ายไทยจึงไม่สามารถยอมรับข้อเสนอของลาวได้ เพราะจะทำให้ไทยต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ เมื่อประชาชนลาวและทหารลาวเข้าไปอยู่ในสามหมูบ้านแล้ว ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะต้องพิสูจน์พื้นที่อะไรกันอีก ตามข้อต่อรองของทั้งสองฝ่ายได้ชี้ให้เห็นว่า ฝ่ายลาวให้ความสำคัญต่อเรื่องการพิสูจน์พื้นที่น้อยมาก ในขณะที่ฝ่ายไทยให้ความสำคัญมาก และยังเป็นสาเหตุให้ไทยมีท่าทีประนีประนอมกับลาวในเรื่องกำลังทหาร

ภายหลังการเจรจาสิ้นสุดลง ความพยายามของฝ่ายไทยในการเข้าไปพิสูจน์พื้นที่สามหมูบ้านได้ดำเนินต่อไปฝ่ายเดียว โดยในวันที่ 28 สิงหาคม 2527 นายปราโมทย์ สุขุม รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ชี้แจงนโยบายของรัฐบาลต่อปัญหาสามหมูบ้านว่า หัวใจของปัญหาอยู่ที่ตำแหน่งที่แท้จริงของเส้นเขตแดนที่อาศัยหลักสันปันน้ำ และเพื่อแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปโดยเร็ว รัฐบาลไทยตัดสินใจที่จะส่งเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคของไทยเข้าไปสำรวจพื้นที่ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงและเสนอผลการสำรวจให้ทางรัฐบาลได้พิจารณาต่อไป ทั้งยังพร้อมให้ฝ่ายเป็นกลางเข้ามาร่วมตรวจสอบ เพื่อยืนยันผลการสำรวจ รัฐบาลถือว่าการกระทำดังกล่าวนี้ แสดงถึงความบริสุทธิ์ใจของฝ่ายไทยในการแก้ปัญหา¹⁰⁵ สำหรับเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคที่เดินทางเข้าไปสำรวจในครั้งนี้ นาวาอากาศตรีประสงค์ กล่าวว่าเจ้าหน้าที่ของกรมแผนที่ทหาร ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการ มีความรู้ในการสำรวจ ตรวจสอบภูมิประเทศ การรังวัดและการพิจารณาจัดทำแผนที่จะเป็นผู้ดำเนินการ¹⁰⁶

อย่างไรก็ตาม การสำรวจของฝ่ายไทยไม่เป็นผลสำเร็จ ในเรื่องนี้ นาวาอากาศตรี ประสงค์ ได้ชี้แจงในวันที่ 5 กันยายน 2527 ว่า เจ้าหน้าที่เทคนิคที่เดินทางเข้าไปสำรวจเขตแดนไทยและลาว ระหว่างวันที่ 24-29 สิงหาคม 2527 นั้น ได้พบอุปสรรค

¹⁰⁵โปรดอ่านรายละเอียดใน สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 37 (7-13 กันยายน 2527) : 1013-1014.

¹⁰⁶สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 38 (14-20 กันยายน 2527) : 1043.

หลายประการ เนื่องจากถูกฝ่าย(ทหาร)ลาวรบกวน โดยวางระเบิดและยิงขัดขวาง จึงต้องรอให้ฝ่ายทหารเข้าเคลียร์พื้นที่ก่อน การกระทำของลาวแสดงถึงความไม่จริงใจในการแก้ปัญหา¹⁰⁷

ความล้มเหลวในการเจรจาครั้งที่ 2 นี้ อาจกล่าวได้ว่ามีเหตุผลส่วนหนึ่งมาจากความจริงใจหรือไม่จริงใจของคู่เจรจา สภาพการเจรจาครั้งที่ 2 มีลักษณะเหมือนครั้งที่ 1 คือ ผู้แทนฝ่ายลาวยังคงไม่สามารถตัดสินใจอะไรได้ แต่ต้องคอยรับฟังคำสั่งจากทางรัฐบาลลาว ทำให้การเจรจาต้องเลื่อนกำหนดอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งวันสุดท้ายของการเจรจาดังนั้นทางรัฐบาลเวียงจันทน์จึงมีอิทธิพลต่อความล้มเหลวในครั้งนี้อย่างมาก

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนประการหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนท่าทีของคู่เจรจาฝ่ายลาวอย่างแตกต่างกันในการเจรจาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยเฉพาะท่าทีของผู้นำคณะเจรจาฝ่ายลาว คือ นาย สุนัน สะลิดทิลลาด ในช่วงการเจรจาในเดือนกรกฎาคม และสิงหาคม 2527 แหล่งข่าวในวงการทูตกล่าวว่า นายสุนัน ดูจะมีท่าทียืดหยุ่นมากกว่าทางรัฐบาลเวียงจันทน์ในการเจรจาครั้งที่ 1 โดยได้ตกลงเห็นพ้องกับข้อเสนอของผู้แทนไทย ที่จะจัดส่งคณะเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคร่วมกันเข้าไปสำรวจพื้นที่นิคมฯ ถ้าฝ่ายไทยยอมถอนทหารออกจากสามหมู่บ้าน แต่เมื่อนายสุนัน เดินทางกลับมาเจรจาอีกครั้งหนึ่งในเดือนสิงหาคม เขาได้เปลี่ยนท่าทีเป็นแข็งกร้าวมากขึ้น¹⁰⁸ อนึ่ง ท่าทีแข็งกร้าวของผู้แทนลาวและรัฐบาลลาวนี้ คงได้รับอิทธิพลมาจากฝ่ายเวียดนามเป็นสำคัญ เนื่องจากในขณะนั้น เวียดนามมีทหารของตนอยู่ในลาวประมาณ 40-60,000 คน และมีที่ปรึกษาชาวเวียดนามอีกจำนวนมากเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐบาลทุกรม กอง ยกเว้นกระทรวงการต่างประเทศ¹⁰⁹

¹⁰⁷ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (21-27 กันยายน 2527) : 1073.

¹⁰⁸ John McBeth, "Borderline Friends," Far Eastern Economic Review (16 Jan 1986) : 28.

¹⁰⁹ Ibid.

นอกจากนี้ ตลอดการเจรจาระหว่างไทยและลาว ฝ่ายลาวได้รับทราบ จุดยืนของไทยเป็นอย่างดี และฝ่ายลาวยังให้ความเห็นว่า ตลอดการเจรจาฝ่ายไทยได้เน้นหนัก และทุ่มเทความมุ่งมั่นอย่างสุดเหวี่ยง ผลักดันให้ฝ่ายลาวร่วมตั้งคณะกรรมการทางเทคนิค ให้ คณะกรรมการดังกล่าวประชุมกันและไปสำรวจพื้นที่บริเวณสามหมูบ้าน พวกเขาถือว่่าสิ่งดังกล่าว นี้คือทางออกของเขา¹¹⁰ ดังนั้น การที่ลาวไม่ยอมประนีประนอมกับฝ่ายไทยในเรื่องการพิสูจน์ พื้นที่ ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายไทยยอมประนีประนอมกับลาวเรื่องกองกำลังทหาร ย่อมแสดงให้เห็นว่า ฝ่าย ลาวต้องการสร้างความได้เปรียบโดยสิ้นเชิงและเมื่อไม่ได้ตามเป้าหมายจึงปิดหนทางในการ เจรจาเพื่อเป็น โอกาสในการขยายปัญหาให้ส่งผลกระทบต่อไทยอย่างไม่สิ้นสุด

ในการเจรจาระหว่างไทยและลาวเพื่อแก้ปัญหาสามหมูบ้านนั้น บทบาท ในการเจรจาต่อรองเป็นบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม และบท บาทของตัวบุคคลเป็นสำคัญ แม้ว่าหน่วยงานทั้งสองจะมีจุดยืนร่วมกันในเรื่องการพิสูจน์พื้นที่สาม หมูบ้าน แต่ทั้งสองหน่วยงานต่างก็มีจุดยืนและแนวทางการบรรลุเป้าหมายต่างกัน โดยเฉพาะใน ประเด็นเรื่องการถอนทหาร ซึ่งเป็นเงื่อนไขของฝ่ายลาวที่จะสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหา ขั้นตอนที่อื่น ๆ นั้น กระทรวงการต่างประเทศจะเห็นว่าประเด็นนี้เป็นสิ่งที่สามารถใช้ ประนีประนอมกับลาวได้ ซึ่งนอกจากจะบรรลุเป้าหมายในการพิสูจน์พื้นที่แล้วยังช่วยยุติปัญหาด้วย ในขณะที่ฝ่ายทหารมีท่าทีประนีประนอมในเรื่องนี้น้อยมาก คือ ยอมรับได้แค่เพียงการจัดตั้งเขต ปลอดภัย หรือการถอนทหารของทั้งสองฝ่าย เพื่อสามารถเข้าไปพิสูจน์พื้นที่สามหมูบ้านร่วมกัน ได้ จุดยืนนี้มุ่งเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาโดยไม่เสียภาพพจน์ การยืนยันในจุดยืนของฝ่าย ทหารจึงน่าจะมีผลกระทบต่อความพยายามในการเจรจาของกระทรวงการต่างประเทศ และต่อ ความสำเร็จในการเจรจา ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงกดดันให้กระทรวงการต่างประเทศต้องพยายาม หาทางออกครั้งสุดท้าย คือ การจัดทำความตกลงโดยปริยาย พร้อมทั้งยื่นคำขาดที่จะยุติ การเจรจา ถ้าลาวไม่ยอมรับการประนีประนอมต่อรองนี้ เมื่อฝ่ายลาวไม่ปรับจุดยืนและท่าทีของ ตน ทั้งยังพยายามปิดหนทางไม่ให้ไทยบรรลุเป้าหมายเรื่องการพิสูจน์พื้นที่ การเจรจาจึงยุติลง

¹¹⁰ "ข่าวสารสารธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว," หน้า 9.

ข้อคิดที่ได้จากการเจรจาครั้งที่ 2 คือ ลักษณะหน่วยงานที่มีอิทธิพลเด่น ยิ่งปรากฏให้เห็นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคง การที่ฝ่ายทหารต้องออกมา แสดงจุดยืนและบทบาทของตนเช่นนั้น เนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ด้านอธิปไตย และความมั่นคงของชาติ แต่อาจจะมิบทบาทที่ล้ำเส้นไปบ้าง เมื่อพยายามนำวิธีการมองปัญหา และวิธีการตัดสินปัญหาของตนมาเป็นเครื่องนำทางกระทรวงการต่างประเทศ ทั้ง ๆ ที่ กระทรวงการต่างประเทศมีวิธีการมองและตัดสินปัญหาเป็นของตนเอง เช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก ท่าทีประนีประนอมของกระทรวงการต่างประเทศและฝ่ายทหารต่อลาว ทั้ง ๆ ที่หน่วยงาน ทั้งสองต่างมีหน้าที่ในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติร่วมกันก็ตาม

6) การปรับกองกำลังทหารในสามหมู่บ้าน

ภายหลังจากการเจรจาระหว่างไทยและลาวยุติลงด้วยความล้มเหลว ปัญหา สามหมู่บ้านได้ถูกขยายตัวออกไปเป็นประเด็นทางการเมือง เริ่มจากแผนการของลาวและ พันธมิตร ในการนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่ประชุมสมัชชาและคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เพื่ออาศัยเวทีดังกล่าวโฆษณาโจมตีประเทศไทยว่าเป็นผู้รุกรานอธิปไตย ของลาว และโจมตีผู้นำทหารไทยว่าสมคบคิดกับจีนเพื่อเข้ายึดครองสามหมู่บ้าน* ทั้ง ๆ ที่เรื่อง เหล่านี้ไทยได้เคยชี้แจงและโต้แย้งข้อกล่าวหาของลาวมาก่อนหน้านี้แล้วก็ตาม แต่ฝ่ายลาวจะ พยายามยกเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นข้อโจมตีโดยตลอด ทำให้ฝ่ายไทยลงความเห็นว่าการโจมตีของ ลาวนี้ มีแรงสนับสนุนมาจากเวียดนาม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหันเหความสนใจของนานาประเทศ ไปจากปัญหากัมพูชา และเพื่อทำลายภาพพจน์ของไทย

ดังนั้น เพื่อเป็นการยุติปัญหา ฝ่ายไทยจึงได้ตัดสินใจประกาศปรับกองกำลัง ทหารไทยออกจากสามหมู่บ้าน ตามแถลงการณ์ของพลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา รัฐมนตรีว่าการ

* คำแถลงของ นายพูน สีปะเสิด ใน Ministry of Foreign Affairs Lao People's Democratic Republic, The Question of the Thai Aggression on June 6, 1984 against Lao Territory before the Security Council of the United Nations, (Vientiane : October 1984), pp. 27-36.

กระทรวงการต่างประเทศ ต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ สมัยที่ 39 เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2527 ดังนี้

ด้วยรัฐบาลไทยมีนโยบายที่มุ่งรักษาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับลาวมาโดยตลอด จึงไม่ควรปล่อยให้ปัญหาสามหมุ่บ้าน มาเป็นอุปสรรคขัดขวางการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว ซึ่งมีภาษาพูดเดียวกันและมีภูมิตั้งถิ่นอาศัยอยู่ตลอดสองฝั่งประเทศ ด้วยมีประเทศที่สามพยายามขัดขวางการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงตัดสินใจปรับกองกำลังทหารไทยออกจากสามหมุ่บ้าน เพื่อลดความรุนแรงของสถานการณ์ และนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสันติ¹¹¹

สำหรับเหตุผลของไทยในการปรับกองกำลังทหารในสามหมุ่บ้าน นั้น พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา ให้เหตุผลว่า

"ปัญหาที่สำคัญในขณะนั้นก็คือ ไทยยังคงมีทหารไทยเข้าไปคุ้มครองการก่อสร้างทางในบริเวณสามหมุ่บ้านที่เป็นกรณีพิพาทอยู่ ซึ่งอาจจะทำให้เข้าใจว่า เราได้ใช้วิธีการส่งกำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหาเขตแดน ซึ่งขัดต่อวิธีการแก้ปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี" และว่า "การอยู่ในสามหมุ่บ้าน เราตกเป็นเป้าโจมตี และเสียเงินด้วย ... ปัญหาเช่นนี้ขึ้นอยู่กับบรรยากาศทางการเมือง ถ้าบรรยากาศทางการเมืองดี ลาวจะไม่หยิบยกขึ้นเป็นเรื่องใหญ่ ลาวได้ร่วมมือกับเวียดนามโจมตีเรา เพราะต้องการเบนความสนใจของชาวโลกในเรื่องกัมพูชาในสหประชาชาติ ลาวได้ทำเป็นขั้นตอน เป็นลูกโซ่ในการนำเรื่องเข้าสหประชาชาติและที่ประชุมกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด¹¹²

¹¹¹ Thailand Foreign Affairs Newsletters (Oct. 1984), 14/84, p. 5.

¹¹² สัมภาษณ์ พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา, 27 พฤศจิกายน 2534.

ในทำนองเดียวกัน นายสุวิทย์ สุทธานุกุล อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ให้เหตุผลว่า ความสูญเสียด้านกำลังพลเป็นปัจจัยประกอบการตัดสินใจรับรองกำลังทหารและ ไม่เห็นด้วยที่จะส่งคนไปรบ เมื่อยังมีวิธีการอื่นที่จะแก้ไขปัญหาก็ได้¹¹³

เจตนาในเรื่องการปรับกองกำลังทหารของฝ่ายไทย นอกจากเพื่อเป็นการยุติ ปัญหาที่กำลังขยายตัวออกไปแล้ว ยังเป็นการสงวนการอ้างสิทธิอธิปไตยในสามหมู่บ้านไว้ต่อไป ด้วย ภายหลังจากผลอากาศเอกสิทธิ์ เศวตศิลา ประกาศปรับกองกำลังทหารในสามหมู่บ้าน ต่อ สัมชชาแห่งสหประชาชาติแล้ว นายสวนิต คงศิริ อธิบดีกรมสารนิเทศ ได้ออกมาชี้แจงเพื่อทำ ความเข้าใจต่อประชาชนว่า ถ้อยแถลงของ พลอากาศเอกสิทธิ์ นั้น ไม่ได้หมายความว่าไทยสั่ง ให้ถอนทหารออก หรือ ยกเลิกอธิปไตยเหนือดินแดนทั้งสามหมู่บ้านแต่อย่างใด แต่เป็นเพียงการ ปรับเปลี่ยน (adjustment) เท่านั้น¹¹⁴ ต่อมา พลอากาศเอก สิทธิ ได้ออกมายืนยันในทำ นองเดียวกันว่า การที่ไทยได้เคลื่อนย้ายกองกำลังที่ส่งเข้าไปคุ้มครองการสร้างทางออกจาก บริเวณสามหมู่บ้านชายแดนไทยและลาว ด้านจังหวัดอุตรดิตถ์ รวมทั้งการปรับแนวการสร้างทาง ให้ลึกเข้ามาในเขตไทยมากขึ้นนั้น มิได้หมายความว่าไทยสละอธิปไตยเหนือสามหมู่บ้านดังกล่าว แต่ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับทางฝ่ายลาว¹¹⁵

ทางด้านนายคำพันธ์ สิมมาลาวง เอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทย ได้ แสดงความข้องใจในคำประกาศของฝ่ายไทย โดยให้ความเห็นว่า ลาวรู้สึกสงสัยในเหตุจูงใจต่อ การประกาศถอนกองกำลังทหารของพลอากาศเอกสิทธิ์ เศวตศิลา "ถ้าท่านมีความจริงใจ ท่านไม่จำเป็นต้องประกาศที่สหประชาชาติ ท่านประกาศที่กรุงเทพฯ นี้ก็ได้ ท่านสามารถถอน

¹¹³ สัมภาษณ์ สุวิทย์ สุทธานุกุล, 13 กันยายน 2534.

¹¹⁴ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 42 (12-13 ตุลาคม 2527) : 1153.

¹¹⁵ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 44 (26 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน 2527)

กองกำลังทหารออกมาแบบเงียบ ๆ ก็ได้ ถ้าท่านต้องการรักษาหน้าไว้" นอกจากนี้ พลอากาศเอก สิทธิ ยังไม่ใช่คำว่า "withdraw" แต่ใช้คำว่า "remove"¹¹⁶

การประกาศปรับกองกำลังทหารของไทย นับเป็นการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อให้รอดพ้นจากการตกหลุมพรางของฝ่ายตรงข้าม (จะได้นัดถึงในบทที่ 5) และยุติสถานการณ์ได้อย่างดี อย่างไรก็ตาม ก่อนที่รัฐบาลจะสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาในแนวทางดังกล่าวได้ จำเป็นจะต้องมีการประสานงานและปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ สภาความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม โดยเฉพาะกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีบทบาทเด่น จะต้องได้รับการโน้มน้าวให้ยอมรับแนวทางดังกล่าว เนื่องจากฝ่ายทหารได้แสดงท่าทีมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า ไม่สามารถยอมรับเรื่องการเคลื่อนกองกำลังทหารออกจากสามหมู่นบ้านได้ และที่สำคัญคือ การปรับกองกำลังทหารเป็นเรื่องที่ทำให้ฝ่ายทหารต้องเปลี่ยนจุดยืนของตนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและจุดยืนของกระทรวงการต่างประเทศด้วย

การประสานงานเพื่อการปรับกองกำลังทหาร

หลังจากการเจรจาระหว่างฝ่ายไทยและลาวครั้งที่ 2 ล้มเหลวลง ประเด็นเรื่องการปรับกองกำลังทหารในสามหมู่นบ้านได้รับการผลักดันจากกระทรวงการต่างประเทศเป็นสำคัญ โดย พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา ได้แสดงบทบาทเชิงรุกด้วยการเข้าปรึกษากับทางกองทัพ พร้อมทั้งแสดงทัศนะว่า "...เป้าที่เข้าไป พื้นที่เป็นแอ่งกระทะ ถูกยิงเสียหาย คนตายไปเรื่อย... จึงเสนอให้มีการถอนเสียให้แน่นอน แล้วเปิดเจรจากับลาว เพื่อเรียกเจ้าหน้าที่เข้าไปคุยด้วยกัน"¹¹⁷ แต่ในตอนนั้น ฝ่ายทหารไม่ยอมรับข้อเสนอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่จะปรับจุดยืนในเรื่องนี้

¹¹⁶ "Laos asks Security Council meet on border incident," The Nation (5 Oct. 1984) : 2.

¹¹⁷ สัมภาษณ์ พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา, อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 27 พฤศจิกายน 2534.

จนกระทั่งในระหว่างการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ในเดือนตุลาคม 2527 ไทยกำลังตกอยู่ในภาวะคับขัน เพราะลาวมีแผนการโฆษณาโจมตีไทยเพื่อทำลายภาพพจน์ของไทย ทำให้ พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งขณะนั้นไปร่วมการประชุมสมัชชา สหประชาชาติที่นิวยอร์ก ได้ตัดสินใจส่งโทรเลขถึงรัฐบาล ขอให้รับสั่งการถอนทหารไทย ซึ่งเข้าไปคุ้มครองการสร้างทางจากบริเวณสามหมูบ้านเป็นการด่วน เพื่อสกัดตัวออกจากการเป็นเป้าโจมตีของฝ่ายตรงข้าม ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศต่อไป ซึ่งรัฐบาลก็ ตกลงใจให้ดำเนินการตามข้อเสนอ¹¹⁰ การประกาศดังกล่าวนี้ พลอากาศเอกสิทธิ ใช้คำว่า "อันนี้ก็เป็นลูกระเบิด" และว่า "ผมคิดว่าลาวไม่คิดว่าเราจะพูดอย่างนั้นมาก่อน... หลังจากผมพูดถึงวาระที่ลาวแถลง ลาวใช้เวลาประมาณ 17 หน้ากระดาษ ผมก็รู้ว่าเขาตั้งใจจะพูดว่าไทยเต็มที ...ลาวประณามไทยประมาณ 2 ใน 3 ของการแถลง ซึ่งก็ทำให้มวลสมาชิกของสหประชาชาติที่ฟังอยู่เห็นเป็นเรื่องตลกไป..."¹¹¹

อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะมีการเลือกใช้คำว่า "ปรับกองกำลัง" นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการหารือกันว่าจะทำอย่างไรให้การถอนทหารไม่เป็นการทำลายภาพพจน์และเกียรติภูมิของประเทศเพราะมีฉะนั้นจะทำให้เป็นที่เข้าใจว่า ไทยไปละเมิดอธิปไตยของลาว เมื่อกระทรวงการต่างประเทศได้เรียนนายกรัฐมนตรีนัดเพื่ออนุมัติให้มีการถอนทหารแล้ว เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ทำการหารือกับนายกรัฐมนตรีนัดในเรื่องนี้ จากนั้นจึงได้เดินทางไปหารือร่วมกับฝ่ายทหาร ทำให้ฝ่ายทหารได้ปรับท่าทีลงไปบ้าง แต่ปัญหาคือจะต้องมีการเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม (wording) พลอากาศเอกสิทธิ ซึ่งขณะนั้นอยู่ในนิวยอร์ก ได้กล่าวภายหลังว่า "โทรเลขมาจากกรุงเทพฯ ขอให้เปลี่ยน การถอนทหาร เป็น ปรับกำลังทหาร ซึ่งอาจจะเป็น

¹¹⁰ สัมภาษณ์ พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา, 27 พฤศจิกายน 2534 .

¹¹¹ "คำสัมภาษณ์ของ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องในโอกาสที่ไทยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกไม่ประจำ ของคณะมนตรีความมั่นคงฯ," สราญรมย์ ปี 2528, หน้า 16.

ทางนั้น...ฝ่ายทหาร...เสนอให้ใช้ redeploy ผมตัดสินใจเอง ขอให้ใช้ remove ซึ่งเป็นกลาง ๆ"¹²⁰

ภายหลังการประกาศปรับกองกำลังทหารโดยพลอากาศเอกสิทธิ แล้ว ภาพความไม่ประสานงานเริ่มปรากฏชัดขึ้น เมื่อฝ่ายทหารได้แสดงท่าทีที่ไม่ค่อยสอดคล้องนัก พลตรี นฤตล เดชประดิษฐ์ เลขานุการกองทัพบก กล่าวว่า กองกำลังทหารไทยจะออกจากสามหมู่นบ้านในลักษณะเดียวกับที่ถูกลี้ภัยให้เข้าไป¹²¹ ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า การส่งกองกำลังทหารเข้าไปในสามหมู่นบ้านเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2527 นั้นได้ถูกลี้ภัยโดย พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก ดังนั้นท่าทีดังกล่าวข้างต้น อาจแสดงว่าการถอนทหารจะต้องรอคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเสียก่อน ต่อมา พลตรี นฤตล กล่าวอีกว่า ทางกองทัพบกไม่ทราบมาก่อนเกี่ยวกับแถลงการณ์ของพลอากาศเอกสิทธิ ที่ว่า รัฐบาลได้ตัดสินใจปรับกองกำลังทหารไทยออกจากสามหมู่นบ้าน เพื่อขจัดปัญหายุ่งยาก และชี้แจงว่า เรื่องนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลในระดับสูง¹²² พร้อมทั้งกล่าวเพิ่มเติมว่า ทางกองทัพบกยังไม่ได้รับคำสั่งถอนทหารออกจากพื้นที่ ทางกองทัพบกเตรียมพร้อมปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลเรื่องการถอนกองกำลังทหาร และว่าปกติก็จะมีการประสานงานกันระหว่างกองทัพบกและกระทรวงการต่างประเทศในเรื่องนี้อยู่แล้ว แต่ตนไม่ทราบว่า การประสานงานอยู่ในระดับใด¹²³

¹²⁰ สัมภาษณ์ พลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา, 27 พฤศจิกายน 2534.

¹²¹ "Siddhi tells UN of plan to end tension with Laos," Bangkok Post (4 October 1984) : 1.

¹²² "Laos takes dispute to U.N. Council," Bangkok World (4 October 1984) : 1.

¹²³ "Laos asks Security Council meet on border incident," pp. 1-2.

ทางด้านพลตรี วิศิษฐ์ อาจคุ้มวงศ์ เสนาธิการกองทัพนาคที่ 3 กล่าวว่า กองกำลังทหารไทยยังคงตั้งอยู่ในสามหมู่บ้าน เนื่องจากลาวยังไม่ยุติการโจมตีฝ่ายไทย¹²⁴

ส่วนท่าทีของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก* ที่แสดงออกมา คือ ยังไม่พร้อมรับการตัดสินใจของรัฐบาล โดยกล่าวในวันที่ 4 ตุลาคม 2527 ว่า

เรายังไม่ได้ดำเนินการเคลื่อนย้ายกำลังทหารในขณะนี้ เรากำลังรอการพิจารณาจากคณะกรรมการระดับชาติ ซึ่งตั้งโดยรัฐบาล ประกอบด้วยกระทรวงการต่างประเทศ และสภาความมั่นคงแห่งชาติ และว่าตนไม่ได้คัดค้านการเคลื่อนกองกำลังทหาร เนื่องจากไทยต้องการแก้ปัญหาแบบสันติวิธี ไม่ใช่การเผชิญหน้าทางทหาร¹²⁵

¹²⁴"Siddhi : Thai troops to vacate villages," The Nation (4 October 1984) : 1.

*นายสุบัน สละจิตติลาต แกลงต่อคณะมนตรีความมั่นคง ใน Right to Reply ว่า หนังสือพิมพ์ Bangkok Post ฉบับวันที่ 1 October 1984 รายงานคำกล่าวของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ว่า การถอนกำลังทหารออกจากสามหมู่บ้านแต่ฝ่ายเดียวย่อมหมายถึงการเสียหน้าสำหรับประเทศไทย

(จาก "The Question of Thai Aggression on June 6....," p. 52)

แต่ท่าทีของฝ่ายทหารต่อการถอนกองกำลังทหารในสามหมู่บ้านตามที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ The Nation (1 October 1984) เป็นแต่เพียงผู้นำทหารระดับสูงได้แสดงความเห็นต่อการถอนทหารแต่ฝ่ายเดียวในสถานการณ์นั้นว่า อาจจะถูกฝ่ายลาวนำไปสร้างความเข้าใจที่ผิด ๆ ว่า ไทยยอมสละอธิปไตยของไทยในสามหมู่บ้าน (จาก "Treaty veto boosts claim border villages," Bangkok Post (1 October 1984) : 3.)

¹²⁵"Laos wants UN to iron out border wrangle," Bangkok Post (5 Oct 1984) : 1.

สำหรับเรื่องการเปลี่ยนแนวสร้างถนนนั้น พลเอกอาทิตย์ กล่าวว่า

หากถนนมีการเปลี่ยนแปลงกำลังทหารที่คุ้มกันการสร้างทางก็ต้องคุ้มกัน
ถนนที่จะสร้างใหม่ต่อไป ซึ่งคณะกรรมการในระดับชาติก็คงจะประชุมกัน
ที่จะเปลี่ยนแปลงแนวสร้างถนนและกำลังที่คุ้มกันก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความ
เหมาะสม การเปลี่ยนหรือไม่ ตนเองต้องขอทราบจากคณะกรรมการก่อน ตนเอง
ไม่ขัดข้องอะไรทั้งสิ้น ดำเนินการได้ทุกอย่างแล้วแต่รัฐบาล แต่ฝ่ายไทยก็ต้อง
สงวนสิทธิในการป้องกันประเทศตามความชอบธรรม¹²⁶

และต่อกรณีที่ทหารลาวเคลื่อนกองกำลังเข้ามาภายหลังจากไทยปรับกองกำลังทหารแล้วนั้น
พลเอกอาทิตย์ว่า ตนจะเป็นเพียงผู้เฝ้าคอยดูเหตุการณ์เท่านั้น (a wait-and-see
attitude)¹²⁷

ต่อมาในวันที่ 10 ตุลาคม 2527 พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ได้กล่าวว่า
รัฐบาลได้ตัดสินใจแล้วว่าที่จะเปลี่ยนแนวก่อสร้างถนน ดังนั้น ฝ่ายทหารจึงจำเป็นต้องปรับกอง
กำลังทหารออกมาด้วย¹²⁸

ศูนย์วิทยทรัพยากร

¹²⁶ ศูนย์พลิตรายการและข่าว กองทัพบก, "ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ให้สัมภาษณ์ปัญหา
ชายแดนไทย-ลาว ในกรณีสามหมู่บ้าน จังหวัดอุตรดิตถ์," ข่าวประจำวัน ที่ 4 ต.ค. 2527

¹²⁷ "Laos wants U.N to iron out border wrangle," p. 1.

¹²⁸ "Thai troops move from 3 villages," The Nation

การปรับท่าทีของทหารในท้ายที่สุดนี้ อาจจะมีสาเหตุหลายประการ ดังนี้
 ประการแรกผู้นำลาวได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และพยายามโน้มนำบุคคล
 สำคัญของไทยเข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ครั้งนี้ด้วย* คณะผู้แทนลาวซึ่งเดินทางมาเจรจา
 ที่กรุงเทพฯ เป็นครั้งที่ 2 ได้รับมอบหมายจากผู้นำลาวให้นำสาสน์มา 2 ฉบับ เพื่อมอบให้บุคคล
 สำคัญของไทย นายทองไหล กำมะลิต กล่าวว่า ลาวต้องการที่จะนำสาสน์ของเจ้าสุภานุวงศ์**

*หนังสือพิมพ์ The Nation ได้อ้างการคาดการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศว่า
 ถ้าหากคำขอของลาวได้รับความเห็นชอบ ทั้ง ๆ ที่การเจรจาระหว่างไทยและลาวยังไม่คืบหน้า
 แล้ว การเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการเข้าพบนายกรัฐมนตรี จะเป็นสัญญาณ
 ผิด ๆ ว่า การเจรจาเป็นผลสำเร็จ และลาวอาจจะหาประโยชน์ด้วยการเสกสรรปั้นแต่งว่า
 ผู้นำระดับสูงของไทยพอใจกับข้อเสนอของลาว และมีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ระดับคณะทำงาน
 ของไทย (จาก "Wheels within wheels in Thai-Lao border talks," The
 Nation (19 August 1984) : 11).

และเขียน ธีระวิทย์ ตั้งข้อสังเกตว่า ลาวมีท่าทีไม่สนใจในการเจรจา แต่อยากจะ
 เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และนายกรัฐมนตรี ชะรอยทางการลาวจะสืบทราบมาว่า
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและนายกรัฐมนตรีไทยห่วงใยในเรื่องนี้ และต้องการให้รวมชอม
 กับลาว หรือไม่ว่าลาวก็ต้องการให้ผู้นำไทยแตกแยกกัน ทางลาวมักโฆษณาว่า "การรุกราน"
 ลาวเป็นการกระทำของ "กลุ่มชาวจัดของไทยที่อยู่ในอำนาจ" ("ข้อพิพาทเรื่องดินแดนสามหมู่
 บ้านระหว่างไทยกับลาว," มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับ 2423 (21 ตุลาคม 2527) : 12.

**นักการทูตระดับอาวุโสชาวต่างประเทศ ผู้หนึ่งกล่าวว่า เจ้าสุภานุวงศ์ ประธาน
 ประเทศลาว ทรงมีพระพักตร์เต็มด้วยน้ำพระเนตร ในระหว่างการสนทนาเป็นการส่วนพระองค์
 ถึงกรณีพิพาทสามหมู่บ้านกับอริปไตยของลาว (จาก "Your slip is showing," Far
 Eastern Economic Review (18 October 1984) : 20.)

ประชาชนประเทศขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และนำสาส์นของนายโกสอน พมวิหาน นายกรัฐมนตรี มอบให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี จึงจะถือว่าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทำครบหมดแล้ว ก็จะกลับเวียงจันทน์¹²⁹ ต่อมาในวันที่ 28 สิงหาคม 2527 พลอากาศเอกสิทธิได้นำสาส์นขึ้นทูลเกล้าฯและมอบให้บุคคลสำคัญทั้งสอง

วิธีการดังกล่าวของผู้ลาวเป็นการใช้การทูตที่เข้าถึงวัฒนธรรมไทยดี และมีแนวโน้มไปในทางก่อประโยชน์ต่อลาว เนื่องจากบุคคลสำคัญทั้งสองเป็นบุคคลซึ่งพลเอกอาทิตย์ต้องเคารพอ่อนน้อมและต้องยอมรับฟัง ประกอบกับบุคคลทั้งสองมีความเห็นอกเห็นใจลาวในฐานะผู้ด้อยโอกาส เป็นประเทศเล็กและค่อนข้างยากจน ดังนั้น การที่ไทยไปมีข้อพิพาทกับลาวไม่ว่าไทยจะแพ้หรือชนะ ก็ย่อมเสียเปรียบ และยิ่งจะเสื่อมเสียมากขึ้น ถ้าเป็นผู้แพ้ ดังนั้น การไม่มีข้อพิพาทกับลาวจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมมากกว่า ในที่สุดแล้ว ฝ่ายทหารก็ต้องรับฟังเหตุผลและความถูกต้อง การที่ไทยใช้อำนาจของกรมแผนที่ทหารและการใช้กำลังทหาร เข้าแก้ปัญหาก่อนที่จะมีการปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งสองประการนี้จึงเป็นจุดอ่อนของฝ่ายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหลักฐานปรากฏชัดเจนว่า ข้ออ้างของไทยไม่มีน้ำหนัก เมื่อเทียบเคียงกับข้ออ้างของฝ่ายลาว ท้ายที่สุด จึงทำให้เข้าใจว่าบารมีของบุคคลสำคัญทั้งสอง* ได้มีส่วนสำคัญไม่มากนักต่อการปรับเปลี่ยนท่าทีของพลเอกอาทิตย์

¹²⁹ "อาทิตย์ยับยั้งกันอธิปไตย," แนวหน้า (21 สิงหาคม 2527) : 11.

*Clark D. Neher จาก Northern Illinois University วิเคราะห์การเมืองไทยว่า การที่พลเอกเปรม มีฐานะทางการเมืองที่เข้มแข็ง ส่วนหนึ่งมีปัจจัยมาจากการได้รับความสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์ และว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงเป็นสถาบันที่มีอำนาจเต็ม โดยมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นทั้งเคารพสักการะของประชาชน พระองค์จะทรงเกี่ยวข้องกับในกิจการบ้านเมือง เมื่อทรงเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็น (Clark D. Neher, "Political Forces in Thailand," Current History (December 1984): 419, 436.)

ประการที่สอง เนื่องจากฝ่ายลาวพยายามขยายปัญหาความขัดแย้งออกไป โดยไม่ยอมยุติ ในวันที่ 3 ตุลาคม 2527 นายกิตทอง วงศ์ไชย ผู้แทนถาวรลาวประจำสหประชาชาติ ได้ร้องเรียนให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงฯ เปิดการประชุมฉุกเฉิน เพื่อพิจารณาปัญหาสามหมู่บ้านขึ้น ต่อมาในวันที่ 9 ตุลาคม 2527 คณะมนตรีความมั่นคงฯ ได้เปิดประชุมพิจารณาปัญหาสามหมู่บ้าน โดยมีผู้แทนฝ่ายไทยและลาวเข้าชี้แจงปัญหาและข้อเท็จจริง ผู้แทนฝ่ายลาวได้กล่าวโจมตีไทยว่า ไม่มีความจริงใจในการประกาศปรับกองกำลังทหารในสามหมู่บ้าน และว่าขณะนี้ ฝ่ายไทยยังไม่ได้ดำเนินการปรับกองกำลังทหารแต่อย่างใด หากแต่เป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อ พร้อมทั้งได้อ้างถึงการแสดงท่าทีของฝ่ายทหารไทยต่อการปรับกองกำลังทหาร ตามที่ปรากฏเป็นข่าวขึ้น ประกอบการโจมตี¹³⁰ ส่วนผู้แทนฝ่ายไทยได้ชี้แจงว่าข้อกล่าวหาของฝ่ายลาวเกิดจากความกลัวโดยไม่มีเหตุผลและขัดแย้งในตัวเอง โดยในขั้นต้นฝ่ายลาวกล่าวหาว่าไทยมิได้เคลื่อนย้ายกำลังทหารออกจากบริเวณสามหมู่บ้านตามที่ไทยได้แถลงไปแล้ว แต่ต่อมาก็กลับยอมรับว่า มีการเคลื่อนย้ายกำลังทหารจริง แต่เจ้าหน้าที่พลเรือนยังคงอยู่ในบริเวณ 3 หมู่บ้าน ข้อกล่าวหาไม่สมเหตุผล เนื่องจากเจ้าหน้าที่พลเรือน ซึ่งไม่มีทางป้องกันตัวจากการโจมตี (ของลาว) โดยใช้กำลังอาวุธ ควรจะถอนตัวออกไปพร้อมกับเจ้าหน้าที่ทหาร¹³¹

อย่างไรก็ดี การปรับกองกำลังทหารของฝ่ายไทยได้เสร็จสิ้นลงในวันที่ 13 ตุลาคม 2527 โดยฝ่ายไทยได้ถอนทหารและกำลังกึ่งทหารออกนอกพื้นที่ที่เป็นปัญหา คงมีแต่การวางกำลังตามความจำเป็นไว้ เพื่อคุ้มครองรักษาบ้านบ่อเบี้ย และการสร้างทางนอกพื้นที่ที่เป็นปัญหา ส่วนกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการอพยพประชาชนที่สมัครใจออกจากสามหมู่บ้านเข้ามาด้วย พร้อมทั้งถอนเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองออกจากพื้นที่โดยการประสานกับฝ่ายทหาร แต่ในขณะนั้นฝ่ายลาวยังยิงโจมตีไทยอยู่ตลอด ทำให้การเคลื่อนย้ายเป็นไปอย่างไม่สะดวกนัก

¹³⁰ "The Question of the Thai Aggression on June 6, 1984..."
p. 57-58.

¹³¹ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 44 (26 ต.ค. - 1 พ.ย. 2527) : 1211.

ประเด็นการเคลื่อนย้ายกองกำลังทหารออกจากสามหมู่บ้าน แม้จะถูกยกขึ้น
 หรือระหว่างหน่วยงานมาบ้างแล้ว เมื่อก่อนหน้านี้ แต่ฝ่ายต่าง ๆ ยังหาทำที่ที่เหมาะสมร่วมกัน
 ไม่ได้และขาดผู้ตัดสินใจ ดังนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจึงต้องขอให้
 นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าว การตัดสินใจในครั้งนี้จึงเป็นเรื่องที่
 กระทำอย่างเร่งด่วนและในระยะเวลาอันจำกัด ไม่ว่าการตัดสินใจนี้จะสมเหตุผลหรือไม่ก็ตาม
 แต่ก็ได้แก้ปัญหาอย่างตรงจุดที่สุด นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวใด ๆ จาก
 ภายในประเทศอันเป็นการต่อต้านเรื่องนี้เลย

อนึ่ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสถานการณ์ในช่วงการเจรจาระหว่างไทยและ
 ลาว กับสถานการณ์ในช่วงที่มีการประกาศปรับกองกำลังทหารในสามหมู่บ้านแล้ว จะเห็นว่าสภาวะ
 การณ์ยุ่งยากในช่วงเปิดการเจรจายังสะท้อนให้เห็นภาพความไม่สอดคล้องกันทางจุดยืนและแนว
 ทางของกระทรวงการต่างประเทศและฝ่ายทหารที่ไม่ชัดเจนนัก จนกระทั่ง เมื่อมีการประกาศ
 ปรับกองกำลังทหารในสหประชาชาติ ตามความริเริ่มของกระทรวงการต่างประเทศและฝ่าย
 ทหารแสดงท่าทีว่ายังไม่พร้อมตอบสนองนโยบายของรัฐบาลแล้ว ภาพจึงปรากฏเด่นชัดขึ้นว่า
 จุดยืนในเรื่องการตั้งเขตปลอดทหารในสามหมู่บ้านที่มีมาก่อนหน้านี้ดูจะเป็นจุดยืนของฝ่ายทหาร
 เป็นหลัก แต่อาจจะไม่ใช่จุดยืนของกระทรวงการต่างประเทศเสียทีเดียว

อย่างไรก็ดี การตัดสินใจปรับกองกำลังทหารของรัฐบาลและการประกาศท่าที
 ดังกล่าวในสหประชาชาติเท่ากับเป็นการบังคับให้ฝ่ายทหารต้องปฏิบัติตาม และต้องเปลี่ยนจุดยืน
 ของตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกาศปรับกองกำลังต่อที่ประชุมสมัชชา
 สหประชาชาติได้ทำขึ้นในนามของรัฐบาล เป็นการให้คำมั่นสัญญาด้วยเกียรติภูมิของประเทศ จึง
 เป็นการผูกมัดให้ไทยต้องปฏิบัติตาม ในเรื่องนี้หม่อมหลวงนิรพงศ์ เกษมศรี ให้ความเห็นว่า

"...แม้กระทั่งเรื่องที่เราเรียกว่า "ถอนทหาร" หรือ "Redeployment" ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศประกาศว่าจะทำแล้วเกิดไม่ทำขึ้นมา ...credibility ของเมืองไทยทั้งเมืองก็ต้องเสียไป มันก็ต้องมีส่วนกระทบต่อการสมัครเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคง"¹³²

การดำเนินการแก้ไขปัญหาสามหมู่บ้านนับตั้งแต่ต้น จนมายุติที่การปรับกองกำลังทหารในที่สุดนั้น อาจกล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากความใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ซึ่งเป็นทั้งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) และพลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา เป็นสำคัญ จึงทำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสามารถแสดงบทบาทและเสนอความคิดริเริ่มได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามการตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่อผลประโยชน์แห่งชาติเช่นนี้ บุคคลสำคัญระดับผู้กำหนดนโยบายย่อมต้องมีการปรึกษาหารือกับบุคคลอื่น ๆ ในคณะรัฐบาลด้วย อย่างน้อยก็เพื่อความเข้าใจนโยบายร่วมกับหลาย ๆ ฝ่าย และเพื่อหาแรงสนับสนุน ซึ่งจะช่วยเพิ่มน้ำหนักให้กับนโยบายของรัฐบาลและลดเสียงวิพากษ์วิจารณ์

ดังเช่น ในวันที่ 27 สิงหาคม 2527 ประมาณ 1 เดือน ก่อนประกาศปรับกองกำลังทหาร พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา พร้อมด้วยผู้นำพรรคร่วมรัฐบาลอื่น ๆ ได้รับเชิญมาร่วมประชุมกันที่บ้านพักของพลเอกเปรม ที่สี่เสาเทเวศน์ ในการประชุมครั้งนี้ แม้พลอากาศเอก สิทธิ จะกล่าวว่า เกี่ยวกับเรื่องนี้ (ปัญหาสามหมู่บ้าน) ตนเพียงแต่รายงานให้นายกรัฐมนตรีได้ทราบ ว่า ปัญหานี้พอมีทางที่จะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ และว่า "ตนได้หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาพูดน้อยมากในระหว่างการประชุม เนื่องจากไม่ต้องการสร้างความกังวลใจให้กับนายกรัฐมนตรี ซึ่งกำลังป่วย"¹³³ ก็ตามแต่พลอากาศเอกสิทธิ ก็ได้กล่าวในขณะเดียวกันว่า "ตนยอมรับว่าปัญหานี้

¹³² สัมภาษณ์ หม่อมหลวง พิศวงค์ เกษมศรี, เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว, 2 พฤษภาคม 2532.

¹³³ "Lao border surveyed in one or two weeks," The Nation (29 Aug 1984) : 5.

สร้างความหนักใจให้อย่างมาก"¹³⁴ ดังนั้น ความจำเป็นในการหาแรงสนับสนุนและการหาบุคคลที่สามารถเข้ามาตัดสินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญในขณะนั้น

ในการประสานงานกับฝ่ายทหารนั้น กระทรวงการต่างประเทศได้ประสานงานผ่านทางพันเอก จรัส กุลละวาณิชย์ (ตำแหน่งในขณะนั้น : ปัจจุบันเป็นเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ) ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ประสานกิจการด้านการทหารกับการเมืองระหว่างประเทศ ประจำกระทรวงการต่างประเทศ และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (ขณะนั้นเมียค พลโท) ซึ่งเคยร่วมงานใกล้ชิดกับกระทรวงการต่างประเทศในปัญหากัมพูชาและมีการติดต่อกันเสมอมา¹³⁵ อย่างไรก็ตาม ปัญหาในขณะนั้นจะอยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่าการประสานงาน โดยเฉพาะเมื่อผู้นำฝ่ายทหาร ยืนยันในจุดยืนของตนในการแก้ปัญหา โดยมีฐานะอันโดดเด่นเป็นปัจจัยประกอบ ทำให้กระทรวงการต่างประเทศไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้มากนัก

ในส่วนของสภาความมั่นคงแห่งชาติ มีสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยปฏิบัติงาน ทั้งในระยะแรกของปัญหสามหมูบ้าน และในช่วงการปรับกองกำลังทหาร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ในฐานะผู้บังคับบัญชา ได้เข้ามาแสดงบทบาทเด่น โดยคอยทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ประนีประนอม และโน้มน้าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง¹³⁶ ในช่วงที่รัฐบาลตัดสินใจปรับกองกำลังทหารในสามหมูบ้าน เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติมีการปรับจุดยืนได้ทันที่ในระดัหนึ่ง กล่าวคือ นอกจากเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติจะมีบทบาทในการโน้มน้าวฝ่ายทหารให้ยอมรับการตัดสินใจของรัฐบาลแล้ว ยังได้ปรับจุดยืนของตนเองไปในทางสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลด้วย ดังท่าทีของนาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ ที่ว่าเจ้าหน้าที่ไทยควรจะเปลี่ยนแนวก่อสร้างทางตามที่กำหนดไว้ในโครงการก่อสร้างให้เข้ามาอยู่

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ สัมภาษณ์ พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา, 27 พฤศจิกายน 2534.

¹³⁶ สัมภาษณ์ สุวิทย์ สุทธานุกุล, 13 กันยายน 2534.

ในเขตไทยมากขึ้น เพื่อป้องกันคนงานก่อสร้างทางและหน่วยทหารรักษาความปลอดภัยให้พ้นจากการโจมตีของลาว¹³⁷ และว่าการตัดสินใจของไทยเกี่ยวกับการปรับกองกำลังทหารออกจากพื้นที่พิพาทก็เพื่อสร้างบรรยากาศในการเจรจาแบบสันติ¹³⁸

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับจุดยืนและบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม

1. ในกรณีที่เกิดปัญหาพิพาททางพรมแดนระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติ ทั้งกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศ ย่อมจะให้ความสำคัญต่อการอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนและการตั้งกองกำลังไว้ในดินแดนนั้น ๆ จุดยืนของทั้งสองหน่วยงานดังกล่าวนี้จึงควรถูกนำมาใช้เทียบเคียงกับกรณีพิพาทสามหมู่บ้านเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่ทั้งสองหน่วยงานได้ใช้ความพยายามในการเจรจาต่อรองกับคู่เจรจาฝ่ายลาว จนกระทั่งมีการประกาศปรับกองกำลังทหารในสามหมู่บ้าน มีข้อสังเกตว่า ฝ่ายทหารยืนยันการตั้งกองกำลังทหารไว้ในสามหมู่บ้าน เพื่ออ้างอธิปไตยเหนือดินแดน ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอให้มีการถอนทหารในสามหมู่บ้าน เพื่อให้มีการพิสูจน์พื้นที่ร่วมกันระหว่างไทยและลาว ในจุดนี้ ชี้ให้เห็นว่า การที่หน่วยงานต่างมีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกัน กล่าวคือ กระทรวงกลาโหมจะมุ่งรักษาอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ ในพื้นที่สามหมู่บ้านตามวิธีการของทหาร ส่วนกระทรวงการต่างประเทศพยายามแก้ไขปัญหาคตามแนวทางการทูต ทำให้ต่างฝ่ายต่างพยายามปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด

¹³⁷ "Siddhi tells U.N. of plan...", p. 1.

¹³⁸ "Siddhi : Thai troops to vacate villages," p. 1.

2. การที่กระทรวงการต่างประเทศประนีประนอมกับลาวในเรื่องการเคลื่อนย้ายกองกำลังทหารและเสนอให้มีการปรับกองกำลังทหาร กระทรวงการต่างประเทศจึงต้องหาทางออก ด้วยการให้เหตุผลว่า ถึงแม้ไทยจะกระทำการดังเช่นว่านั้น (การปรับกองกำลังทหาร) ไทยก็ยังคงถือว่าสามหมู่บ้านเป็นของไทยอยู่ พร้อมกับยกตัวอย่างเช่น การที่เวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชาด้วยกำลังทหารถึงเกือบสองแสนคน ใ้จะถือว่ากัมพูชาตกเป็นดินแดนของเวียดนาม เพราะแม้แต่สหประชาชาติก็ยังไม่รับรองคณะรัฐบาลเอง สัมรินทร์ ปกรณ์กรอกัมพูชา โดยมีเวียดนามหนุนหลังอยู่¹³⁹ ในทำนองเดียวกันหม่อมหลวงพีรพงศ์ เกษมศรี กล่าวว่า สำหรับข้อกล่าวหาของฝ่ายลาวที่ว่า การเคลื่อนกำลังทหารออกจากสามหมู่บ้านแสดงว่าฝ่ายไทยยอมรับว่า ตนไม่มีอธิปไตยเหนือสามหมู่บ้านนั้น ย่อมหมายความว่า การที่ประเทศใดก็ตามคงทหารอยู่ในดินแดนที่ถูกยึดครองโดยไม่ถอนกำลังออกไป ก็ย่อมมีอธิปไตยอยู่เหนือดินแดนนั้น หากข้อสมมุติฐานเช่นนี้ใช้ได้กับดินแดนลาว ก็ควรจะเป็นเช่นเดียวกับในอาณานิคมอื่น ดังเช่น กรณีที่แอฟริกาใต้ยังคงยึดครองนามิเบียด้วยกำลังทหารอยู่ในขณะนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็น่าสงสัยว่าสมมุติฐานดังกล่าวจะเป็นธรรมหรือชอบด้วยเหตุผลหรือไม่¹⁴⁰

3. ฝ่ายทหารไม่ยอมรับการเคลื่อนกองกำลังทหารออกจากพื้นที่สามหมู่บ้านแต่ฝ่ายเดียวและเรียกร้องให้ลาวร่วมจัดตั้งเขตปลอดทหารเสียก่อน ไทยจึงจะยอมถอนทหารออกมา เพื่อเปิดโอกาสให้มีการพิสูจน์พื้นที่สามหมู่บ้านร่วมกัน ทำที่ของฝ่ายทหารเช่นนั้น ย่อมส่งเสริมความเป็นชาตินิยมและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ถ้าจะต่อสู้กันจนถึงที่สุดแล้ว ฝ่ายทหารย่อมจะได้รับความนิยมมากกว่า ส่วนจุดยืนและแนวทางของกระทรวงการต่างประเทศจะก่อผลในทางตรงกันข้าม อย่างไรก็ตามถ้ากระทรวงการต่างประเทศจะยึดตามจุดยืนของตน และดำเนินการทางการทูตให้สอดคล้องกับฝ่ายทหารที่ย่อมได้ โดยเฉพาะในส่วนของ การยืนยันให้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมไทยและลาวเข้าไปพิสูจน์พื้นที่ก่อนการปรับกองกำลังทหาร

¹³⁹ "นิพาทไทย-ลาว," มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2423 (21 ตุลาคม 2527)

: 44.

¹⁴⁰ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 9 ฉบับที่ 44 (26 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน 2527)

: 1211.

4. การที่กระทรวงการต่างประเทศเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหามาเป็นการปรับกองกำลังทหารในสามหมูบ้านในท้ายที่สุดนั้น เนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศต้องการแสดงให้เห็นนาาประเทศเห็นว่าไทยเป็นประเทศที่รักสันติ และเพื่อรักษาภาพพจน์ที่ดีของประเทศชาติเอาไว้ เพราะในขณะนั้นกระทรวงการต่างประเทศกำลังรณรงค์หาเสียงเพื่อการสมัครเข้าเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

อย่างไรก็ดี โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่รักสันติ ไม่ปรารถนาที่จะทำสงครามกับประเทศอื่น จึงเลือกใช้แนวทางแก้ไขปัญหามาแบบสันติวิธีมากกว่าใช้กำลังถึงขั้นแตกหัก ทั้ง ๆ ที่ชาติอื่น ๆ คงจะไม่ยินยอมยุติปัญหากันง่าย ๆ อย่างนี้

ในท้ายที่สุดแล้ว การที่ฝ่ายไทยแสดงให้เห็นท่าทีริบเร่งเจรจายุติปัญหากับลาวจนเกินไป ทำให้ฝ่ายลาวรู้สึกว่ายฝ่ายไทยมีความกังวลใจในปัญหานี้อย่างมาก ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายไทยอ้างว่าดินแดนในสามหมูบ้านเป็นของไทย ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ลาวฉวยผลประโยชน์ให้แก่ตนเองได้ดี จนทำให้ไทยต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบและเกือบต้องตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย